

TECHNIKOS ŽODIS

1958

TECHNIKOS DARBUOTOJŲ
DVIMĖNESINIS ŽURNALAS

5

TECHNIKOS ŽODIS

Isteigtas 1951 m.

Leidžia: Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos Chicago s Skyriaus Technikinės Spaudos Sekcija

THE ENGINEERING WORD

Est. 1951

Published by American Lithuanian Engineers and Architects Association, Inc., Division of Chicago, Technical Press Sect.

Prenumerata \$3.— metams.

PLIAS ir ALIAS ORGANAS

Yearly subscription \$3.—

REDAGUOJA REDAKCINĖ KOLEGIJA

Šį numerį redagavo red. kolegijos narys prof. S. Kolupaila.

Techn. redaktorius J. Slabokas

Redakcinės Kolegijos ir Administracijos adresas: K. Paukštys, 2610 W. 47th St., Chicago 32, Ill., U.S.A.
Tel.: Virginia 7-4650.

TECHNIKOS ŽODŽIO ATSTOVAI

ANGLIJOJE: J. Vilčinskas, 37 Gowrie Rd.,
London SW. 11, England.

AUSTRALIJOJE: B. Daukus, 273 Cooper Rd., Yagoona, Sydney, N.S.W. Australia.

KANADOJE: P. Lehis, 123 Beatrice St., Toronto, Ont., Canada.

V. Stankevičius 4900 Grand Blvd.,
Montreal 29, P. Q., Canada

J.A.V.-se:

1. V. Adomavičius, 191 - L - ST. So. Boston 27, Mass.
2. K. Krulikas, 93—11, 114-th St., Richmond Hill 18, L. I., N. Y.
3. A. Semėnas, — "Daina" Television Co., 3321 So. Halsted Street, Chicago 8, Ill.

BRAZILIJOJE: Ž. Bačelis, Caixa Postal 9102
Sao Paulo, Brasil, S. A.KOLUMBIJOJE: J. Kalėda, Apartado Aereo 1720,
Medellin, Colombia, S. A.

VENECUELOJE: V. Venckus.

4. J. Puškorius, 1837 Page Ave., Cleveland 12, Ohio.
5. S. Juzėnas, 15491 Ward St., Detroit 27, Mich.
6. A. Jurskis, 1313 W. Jerome St., Philadelphia 40, Pa

TURINYS

Kauno hidroelektrinės stoties statyba	S. KOLUPAILA
Elektro - korundas	V. PRŪSAS
Šis tas apie fiziką okupuotoje Lietuvoje	IG. K.
Užsibrėžtų tikslų besiekiant	
A. a. prof. Ant. Gravrogkas	V. TERCIJONAS
Vieša padėka	
Iš prekybinės laivininkystės	L. DARGIS
Jūrinė kalba	P. M.
Technikos naujienos	
Nauji leidiniai	
Iš mūsų veiklos	

CONTENTS

Construction of the Hydroelectric Plant near Kaunas	S. KOLUPAILA
Electro - corundum	V. PRŪSAS
Physics Teaching in the Occupied Lithuania	IG. K.
Report of the Central Committee of ALEAA, Inc.	
Obituary of Prof. Antanas Gravrogkas	V. TERCIJONAS
Acknowledgments	
Commercial Navigation	L. DARGIS
Maritime Terminology	P. M.
Technical News	
New Publications	
Our Activities	

VIRŠELYJE:

Palūšės (Ignalinos val.) varpinė, Lūšio ež. krante. Medinės statybos paminklas, 200 metų senumo; saugojamas, kaip kultūros paminklas.

COVER:

200 years old timber, architecture monument; a bell tower in Lithuania.

KAUNO HIDROELEKTRINĖS STOTIES
STATYBAProf. Steponas Kolupaila,
Notre Dame

Savo straipsnyje „Kauno jūra“ šio žurnalo 1956 m. No. 5 buvau rašęs, kad sovietinė propaganda neduoda tikslų techniškių žinių apie vykdomą ties Petrašiūnais statybą. Laikraščiai ir knygos daug kartų ją mini, bet vis bendrais skaičiais, „liaudžiai“. Didžiausioje paslapyje laikoma užtvankos vieta, vandens lygmens altitudės, ir net turbinų skaičius.

Tik šiemet pavasarį, pavėlavęs dvejus metus, rusų žurnale „Gidrotechničeskoje Stroitelstvo“ pasirodė pirmas techniškas straipsnis — Kaunasskaja ges na r. Neman — Kauno hidroelektrinė stotis Nemune. Jo autorius inž. V. F. Saporov. Straipsnį lydi keli techniški brėžiniai, jie čia duoti su lietuviškais užrašais. Tačiau ir juose išlaikytos visos paslaptys, nors Stalino era seniai pasibaigė. Pasistengsiu užpildyti tas spragas, kurių cenzūra nepraleido.

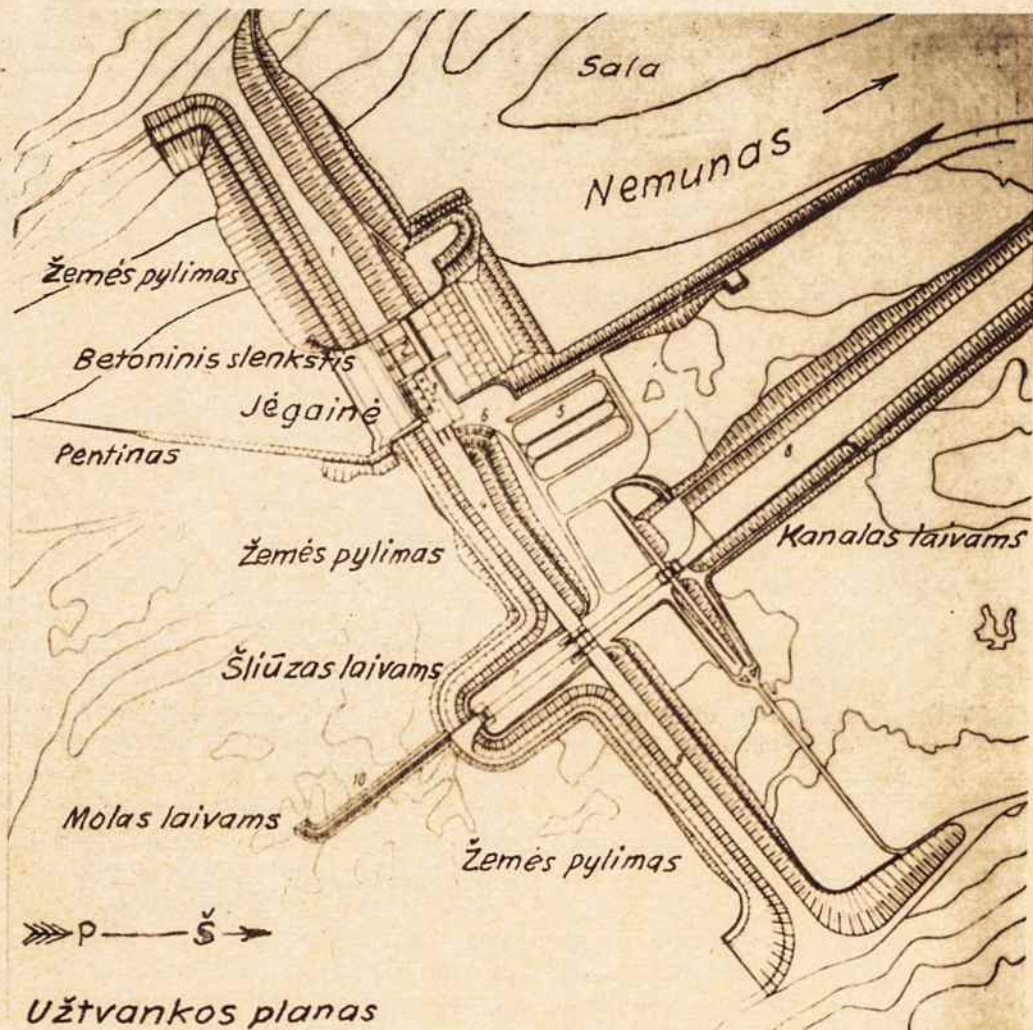
VIETA. Planę parodyta sala žemiau užtvankos. Vienintelė sala tame Nemuno ruože yra vad. Mergaičių sala. Iš to matyti, kad užtvanka statoma 2 km aukščiau Petrašiūnų elektros stoties. Per Mergaičių salą mūsų Susisiekimo ministerija planavo hidroelektrinę stotį 1932 — 1935 metais, tik su žymiai mažesne patvanka. Projektą buvo paruošęs inž. A. B. Šulcas, ir jo bendra schema labai panaši į dabartinę.

UŽTVANKA. Pradedant nuo deš. kranto eina žemės pylimas 659 m ilgio, toliau palikta vieta šliuzui laivams, kuris tuo tarpu nėra statomas. Antra žemės pylimo dalis, 202 m ilgio, siekia jėgainės rūmų, 75 m ilgio. Gre-

ta jėgainės ant bendro pamato pastatyta betoninė užtvanka, 70 m ilgio, su 3 angų slenksčiu. Visa ši dalis galėjo būti statoma sausumoje, nesuvaržant upės bent vasaros metu. Likusioji dalis ties kairiuoju krantu, kuri kaip tik baigiama šią vasarą yra žemės pylimas, 420 m ilgio, pačioje Nemuno vagoje. Rusai taiko tokį būdą net didelėse upėse: į srovę metami akmenys ir betono bloškai, pilamas žvyras ir refuliuojamas siurbliais smėlis. Srovė sulaikoma ir nukreipiama per atviras turbinų angas, kol pylimas baigiamas ir vanduo pradedamas tvenkti.

ŠLIŪZAS LAIVAMS dabar nėra statomas, tad Nemunas aklinau uždaromas. Kol nebus pastatyta eilė kitų užtvankų, laivininkystė nenumatoma. Bet ateityje vis dėlto šliūzas bus įrengtas. Kad statybai nereikėtų nuleisti vandens ir sulaikyti jėgainės darbo, šliūzo vietoje pripilta laikinoji sala, kurioje bus iškasta vieta šliūzo kamerai — dviejų pakopų. Tada bus iškastas ir kanalas laivams žemiau užtvankos.

Kiek patvenkiamas Nemunas? Žemas Nemuno vandens horizontas Petrašiūnų vandens matavimo stotyje yra 23.2 m virš jūros lygmens. Tad ties hidroelektrine stotimi ž. V. turi altitudę apie 23.5 m. Normalus patvenktas horizontas bus 38.5 m, aukštas 43.5 m. Didžiausiam potvyniui praleisti, kartą per šimtmetį, vanduo galės būti pakeltas 1.1 m aukščiau, ligi 44.6 m. Vidutinis Nemuno vandens debitas priimtas 293 m³/s, maksimalinis 2650, kartą per tūkstantį metų 3830, minimalinis 61.8 m³/s.

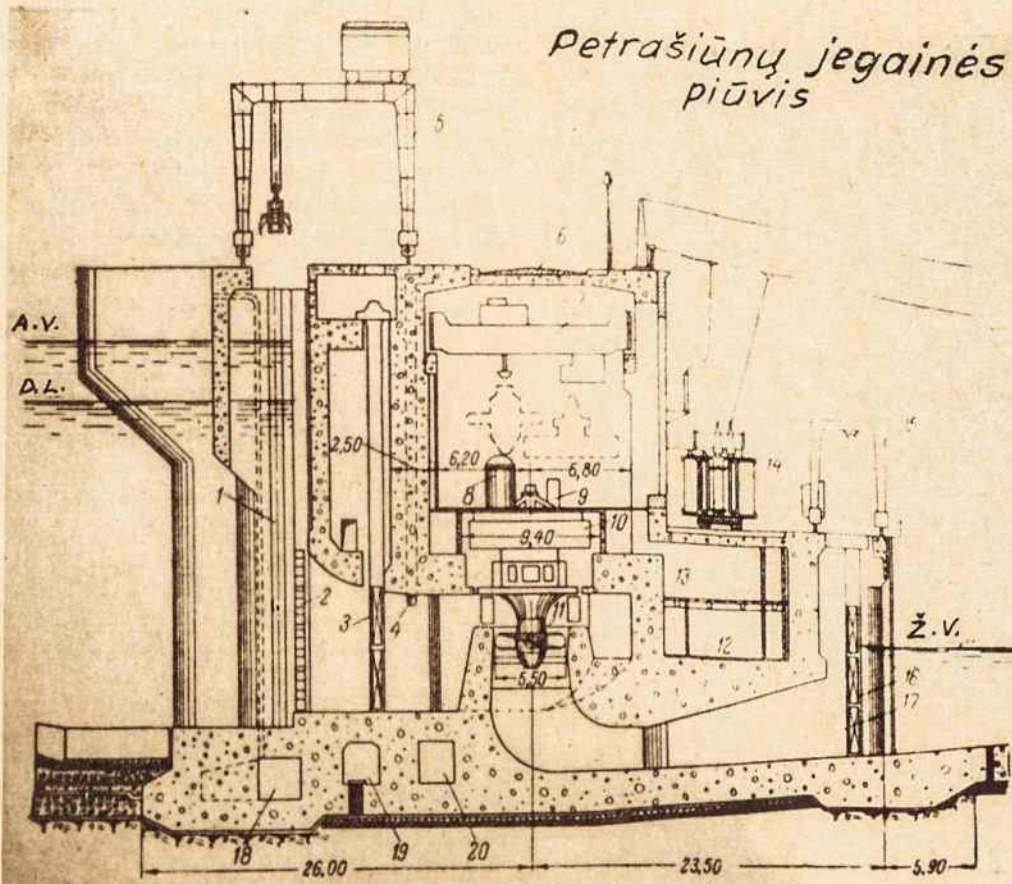
Originale meridiano kryptis nenurodyta: matyti, paslaptis.

JĖGAINĖ. Skersinis jėgainės rūmų pūvis rodo daug įdomių detalių. Taurai turi lytlaužas ir skydus ledui sulaikyti. Plane parodytas pentinas ledui nukreipti nuo jėgainės. Įeinamoje angoje įrengtas rėtis — šiukšlėms sulaikyti, ir galingas grėblis kelmams iškelti: keliamasis kranas 25/10 tonų pajėgumo; tokių kranų turi būti du. Toliau eina atsarginiai skydai, avarijos ar remonto atvejui: ta pati vieta bus panaudota hidrometriniams malūnėliams, kai bus tiriamas turbinų našumas. Spiralinė betoninė kamera nukreipia vandenį į turbinos statoriaus sparnelius 180° kampu. Turbina Kaplano tipo su kintamomis mentėmis ir vertikalia ašimi. Rotoriaus diametras 5.50 m. Žemiau turbinos vanduo čiulpiamas koniško išeinamojo vamzdžio, kurio gale yra kitas atsarginis uždaras ir spraga turbinos mentei išimti remonto metu.

Turbina sukasi 125 kartus per minutę, jos nominalus galingumas 23.400 kW. Vandens kritimas maks. 20 m, minim. 12 m. Ant bendros su turbina ašies sukasi elektros generatorius, 22.500 kW galingumo. Turbina sveria 285 tonas, generatorius 264.5 tonas.

Kiek agregatų — turbinų su generatoriais — statoma Petrašiūnų jėgainėje, straipsnis neprasitaria nei vienu žodžiu. Užtvankos plane nubrėžti 4 ratukai, kai angų parodytos 3. Pamėginkime iššifruoti cenzūros paslaptį.

Vasarą Petrašiūnų stotis turi praleisti bent $70 \text{ m}^3/\text{s}$ laivininkystei žemiau Kauno palaikyti. Palaikant 20 m vandens kritimą minimalinis galingumas būtų a. 11200 kW, kas yra kraštutinis minimumas turbinai, jai nuo kavitacijos apsaugoti. Šešių mėn. debitas $247 \text{ m}^3/\text{s}$ prie 20 m kritimo atitinka 39.500 kW galingumui. Vid. metinis debitas $293 \text{ m}^3/\text{s}$ duotų 47.000 kW, dviejų turbinų ga-

Numeriais pažymėti: 1 — šulinys grėbliui, šiukšlėms valyti, 2 — šiukšlėms sulaikyti rėtis, 3 — atsarginis uždaras, 4 — orui įleisti anga, 5 — judamas keliamasis kranas, 6 — automobiliams kelias, 7 — mašinų salės keliamasis kranas, 75/20 tonų, 8 — pakaklių tepalo kompresorius, 9 — greičio reguliatorius, 10 — elektros generatorius, 11 — turbina, 12 — elektromechanikos dirbtuvė, 13 — 10.5 kW lygintuvas, 14 — transformatorius 60000/110 voltų, 15 — keliamasis kranas 30 tonų, 16 —

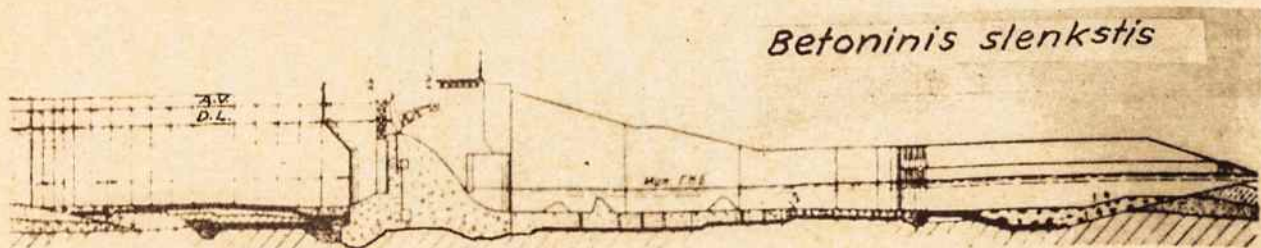
lingumą. Galimas dalykas, kad statoma ir trečia turbina, avarijoms ir remontams. Visų trijų galingumas 70.200 kW tegalėtų būti naudojamas trumpiau kaip du mėnesius per metus, labai šlapiais metais, kaip 1931, net tris mėnesius. Todėl nenustebkime, jei bus paskelbta, kad nauja hidroelektrinė stotis yra 70.000 kW galingumo. Tą patvirtina transformatoriaus galingumas 60.000 kVA.

atsarginis uždaras, 17 — patalpa turbinos mentei išimti, 18 — vandeniui rinkti galerija, 19 — drenažo galerija, 20 uždary kontrolės galerija, Ž. V. — žemas apatinis vandens horizontas, D. L. — normalus darbo patvenktas horizontas, A. V. — aukščiausias patvenktas horizontas.

Visi atstumai duoti metrais. Aukščiai cen zūros nepraleisti: D. L. yra 15.0 m, A. V. 20.0 m aukščiau kaip Ž. V.

Petrašiūnų stotis bus valdoma iš Vilniaus. Energija bus perduodama į Kauną, Karaliaučių ir Vilnių.

Statyba buvo numatyta atlikti per 52 mėnesius. Betono ir gelžbetonio darbų tūris numatytas 407.000 m³, iškasų 3.480.000 m³, pylimų — žemės 2.640.000 m³, skaldos ir akmens 120.000 m³.

Betoninis slenkstis turi tris angas 20 m platumo, 7 m aukščio. Jos uždamos sektorinių skydų, kurie palaiko reikalingą vandens lygį ir praleidžia vandens perteklių, tačiau sulaiko lytis. Žemiau slenkščio upės dugnas apsaugotas betoninėmis grindimis ir dviem eilėm dantų 2 m aukščio, atliekamai energijai sunaikinti.

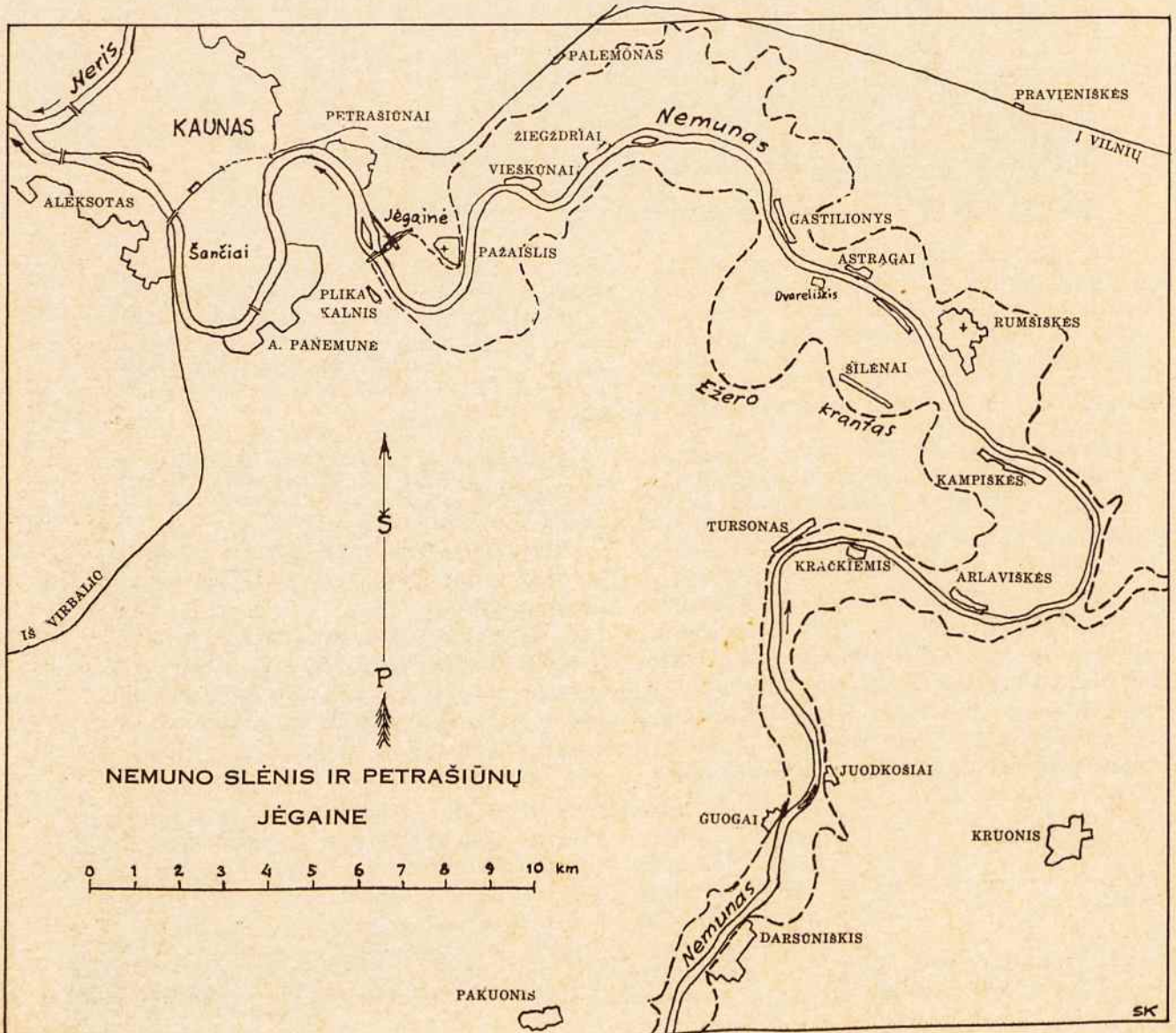
„KAUNO JŪRA“. Patvenktas Nemuno vanduo sulaikys 462 milijonus m³ vandens, padengs 63.5 km² plotą, paskandins 16 kolchozų 4259 ha žemės. Po vandeniui liks Rumšiškų miestelis, kuris iškeltas į kalną. Kartu perkelta senutė medinė Rumšiškų bažnyčia. Mūsų architektai įtikino, kad ji esanti meno paminklas. Pažaislio vienuolynas, esąs pusantro kilometro atstume nuo užtvankos ap-

saugotas pylimu, taip pat išliks senas Daršūniškio miestelis. Birštono kurorto parkas bus apsemtas, o kitame, kairiajame Nemuno krante statomas naujas kurortas.

Naujas ežeras bus vietomis per 3 km platumo, patvanka baigsis aukščiau Prienų. Visai pasikeis vietos vaizdas. Tik kelios aukštesnės kalvos iškils iš ežero paviršiaus. Vietomis pasidarys naujų balų.

KITOS NEMUNO UŽTVANKOS

Nemunas suskirstytas į 7 lipynes, bendro 113 kritimo. Bendras 7 hidroelektrinių galimumas sieks 468.000 kW, ir upės nuotakis bus gerokai išlygintas. Tada žada išnykti ir Kauno miestui potvynių pavojus, nes viena Petrašiūnų užtvanka to pavojaus nepašalina.

Numatytos stotys, skaitant nuo aukštupio: 1) Mastų, žemiau Ščėros žiočių, patvenkiant pačią Ščėrą 55 km aukštyn: ši stotis vienintelė galės taupyti metinį nuotakį. 2) Gardino, 3) Druskininkų, 4) Alytaus, 5) Birštono, tikriau Kernuvių, aukščiau Prienų, 6) Kauno - Petrašiūnų, 7) Smalininkų. Ši paskutinė žadama statyti po Kauno stoties. Tik jos vieta dar nenumatyta. Galima vieta ties Sudarg o bžk. ir buv. Vokietijos siena, ar ties Ragaine, žemiau Jūros žiočių. Abi vietos tinka topografiniu atžvilgiu, ir galėtų būti ligi 100.000 kW galingumo. Bet abi, ypač antroji, būtų labai nuostolingos vietos gyventojams, kadangi daug miestelių ir kaimų teks nukelti kitur. Žemutinio Nemuno stotis teiktų elektrą Karaliaučiu.

DAR VIENA „PASLAPTIS“

Spaudoje prasmunka žinios, kad per Nemuno užtvanką eis plentas ir geležinkelis. Tiltų per Nemuną nėra tarp A. Panemunės ir Prienų, tad kiekvienas naujas tiltas yra sveikintinas. Jėgainės piūvyje parodytas automobiliams kelias. Tam keliui kliudys šliūzas, kada jis bus padarytas, teks įrengti pakeliamąjį tiltą. Tik sunku įsivaizduoti, kaip bus leidžiamas trafikas per visas karines sargybas. Amerikoje, kur nėra tiek baimės ir varžymų, kur visi laisvai važiuoja per užtvankas, ir vis dėl to dabar stengiamasi atskirti kelius. Greta dabar statomos didžiausios Gleen Canyon užtvankos Colorado upėje bus pastatytas kabantis tiltas plentui, keleto milijonų dolerių vertės.

Nemuno šlaitai ties Dovainoniais, aukščiau Rumšiškių.

Foto S. Kolupailos

Dar keisčiau atrodo reikalas su geležinkeliu. Brėžiniuose jam vietos nenumatyta. Tame straipsnyje, iš kur brėžiniai paimti, vienoje vietoje prasitarta, kad žemės pylimas praplatintas dėl kelio automobiliams ir ge-

Taip atrodys

“Kauno Jūra”.

Foto S. Kolupailos

ležinkeliui. Matyti, cenzūra nepastebėjo! Naudoti užtvanką geležinkeliui labai nenaudinga abiem, ir to visur vengiama. Ypač kur geležinkelis kerta laivų šliūzą.

Leiskime, kad geležinkelis eis per užtvanką. Suprantama, jis bus ne Pažaisliui su Vičiūnais sujungti. Pažiūrėjus į žemėlapi, matyti, kad užtvanka yra ant tiesės, jungiančios Palemoną su Mauručiais. Geležinkelis iš Vilniaus būtų trumpesniu keliu sujungtas su Virbalio linija, aplenkiant Kauno miestą. Kada buvo tiesiamas geležinkelis iš Vilniaus į Berlyną 1859 — 1861 metais, inžinieriai manė statyti tiltą per Nemuną ties Petrašiūnais ir įrengti stotį A. Panemunėje. Tai buvo nepriimtina Kauno miestui, todėl teko pramušti tunelį į Girstupio slėnį ir stotį priartinti 4 km prie miesto, nors dar liko 3 km ligi Senamiesčio, kur tada buvo pats miestas. Atsarginis kelias buvo nutiestas aplink Šančius.

Nauja geležinkelio šaka negalės išvengti tunelio kairiame Nemuno krante, po A. Panemune. Tunelis turėtų būti 4 km ilgumo ir baigtųsi Jiesios slėny, netoli Pajiesio stotelės. Teko ir spaudoje skaityti žinutę apie tunelio statybą. Man tačiau atrodo, kad kalbos apie tunelį tėra tolimos ateities galimybė. Jei šliūzo laivams dabar nebestatoma ir paliekama ateičiai, tai pabrėžia įsitikinimą, kad rusai nesitiki amžinai okupuoti Lietuvos.

PROPAGANDOS KVAILUMAS

„Švyturio“ literatūros žurnalas atspausdino jautrų feljetoną apie inž. Smilgevičiaus vizitą hidroelektrinės statyboje ir ta proga lygina žiaurų buržuazijos viešpatavimo laiką su dabartiniu rojum.

Jonas Smilgevičius buvo jaunas ir energingas elektros inžinierius, kuris ruošė hidroelektrinių jėgainių projektus ir apie juos rašė. Jis siūlė dvi stotis Birštono kilpoje, stotį ties Jurbarku, ir ties Pažaisliu. 1931 metais Finansų ministerijos ūkio informacijų biuletenyje buvo išspausdintas jo darbas „Nemuno hidroelektrijos stotis ties Pažaisliu“. Smilgevičius narsiai kovojo su tų laikų elektros koncesionariais, kurie trukdė ir stabdė visus lietuvių sumanymus. Jį mėgino papirkti, skundė, kėlė bylas teisme, terorizavo. Todėl Smilgevičiaus heroiškos pastangos liko tuščios...

Dabar į Petrašiūnus atžingsniavo su lazdele senas invalidas, bet jo nenorėjo įsileisti į „slaptą“ statybą. Jis maldavo sargybinių: Aš esu tas inžinierius Smilgevičius, kuris pirmas planavo šią statybą. Jam padarė malonę ir leido pažiūrėti statybos. Ta proga „Švyturio“ žurnalistas išklausinėjo senelį apie tuos žiaurius laikus kada jį visi persekiojo, ir tik vienas prof. Kolupaila „slaptai“ suteikęs hidrologinių žinių apie Nemuną. tų žinių, kurioš buvo viešai skelbiamos žurnaluose ir Hidrometriniuose metraščiuose...

Laikai buvo tikrai „žiaurūs“. Bet savo sveikatą jaunas Smilgevičius palaidojo ne tais laikais, tarnaudamas valdžios įstaigose, nors ir persekiojamas svetimų išnaudotojų. Iš kur gi atsirado senis Smilgevičius, vos pajėgiąs paeiti? Kodėl ne jis buvo paskirtas naujos statybos direktorium? Kur jis žudė sveikatą per tuos 13 metų?

Komunistų šūkis „Rūpestis apie žmogų — aukščiausias įstatymas“ — yra gėdingiausias pasityčiojimas.

Nemunas ties Birštonu.

Foto S. Kolupailos

ELEKTRO - KORUNDAS

VACLOVAS PRŪSAS,

Pietų Amerika

Žemės plutoje randami uolenų pavidale šmirgelis ir korundas, tamsiai pilkos arba juodos, kartais ir kitokios spalvos. Šmirgelio natūralus mišinys su geležies deginiu yra mėlynai pilkos spalvos, o korundas su kitų metalų deginiais padaro raudonos, mėlynos, žalios ar geltonos spalvos brangakmenius.

Tiek šmirgelis, tiek ir korundas yra tos pačios kilmės — paeina iš aliuminio hidroksidų bei aliuminio dihidratų [$Al_2O_3 \cdot 2H_2O$ bei $Al(OH)_3 \cdot H_2O$], tik šmirgelis turi savyje mažesnę procentą aliuminio trideginio ir daugiau kitų priemaišų, kaip magnetinės geležies rūdos, hematito, kvarco ir pan.; korundas yra žymiai grynesnis — iki 90 — 95% Al_2O_3 . Beveik visiškai grynas aliuminio trideginys sudaro idealųjį korundą: 99,5% $Al_2O_3 + 0,5\% SiO_2$.

Šmirgelį žmonės senai pažįsta, senai juo naudojasi: jau romėnas Plinius savo gamtos istorijoje mini „naxos“ akmenį, iškasamą Naxos saloje; tai buvo natūralus šmirgelis. Natūralus šmirgelis ir korundas vartojami šlifavimo bei galandimo reikalams. Jie tinka kaip šlifavimo priemonės, bet tik paprastiems darbams, pav., šmirgelinio popierio gamybai. Tiksliam šlifavimui jie netinka dėl savo priemaišų.

Vokietijos chemikui E. Moyatui 1894 m. pavyko pagaminti dirbtinį korundą; šlifavimo pramonė, greta silicio karbido, gavo kitą pakankamai tobulą įrankį. Nuo natūralio korundo atskirti ja mbuvo duotas elektro korundo vardas. Moyat elektro korundo gamybai vartojo šmirgelio - anglies mišinį. Kiek vėliau J. A. Valstybėse elektro-korundo gamybai ėmė naudoti geresnę žaliavą — boksitą.

Elektro - korundas gaunamas sulydant aliuminio hidroksido ir antracito bei kokso mišinį elektroterminiu būdu, t. y. boksito ir anglies mišinys lydomas voltos lanko elektros krosnyse. Lydiniu reikia virš 2.000°C temperatūros. Tada aliuminio hidroksidas ištirpsta ir dalis priemaišų, kaip geležies, silicio ir titano, jungiasi su anglies elementu, išsiskirdamos iš bendros ištirpusios aliumi-

nio hidroksido masės. Susidarę anglies - geležies junginiai jungiasi su siliciu, duodami geležies silicitą. Kita nedidelė dalis silicio baltais dūmais išgaruoja į orą. Rafinacijos bei lydymo eiga baigta, kai boksito didesnioji dalis priemaišų, pavidale titano deginio bei geležies silicito, išsiskiria iš bendrosios masės nugrimzta į dugną. Aliuminio trideginys, turėdamas mažesnę lyginamąją svorį, pasilieka paviršiuje; jis protarpiais iš krosnies nugriebiamas arba nuleidžiamas pro tam tikrą kanalą. Nugriebtasis aliuminio trideginys beaušdamas kristalizuojasi į elektro-korundą.

Elektro - korundo gamybos eiga elektros lydymo krosnyse gali būti dvejopa:

1. ištirpusi masė nugriebiama arba nuleidžiama, ir pripilama daugiau naujo mišinio,
2. ištirpusiam mišiniui leidžiama ataušti elektros krosnyje; po to jisai iškeliamas iš krosnies, krosnis papildoma nauju mišiniu ir pradedama vėl kaitinti; šis būdas naudojamas mažose įmonėse; jis nėra tiek pelningas, kiek pirmasis, nes lydymo eiga trunka 36 — 40 valandų ir beveik tiek reikia jam aušinti.

Elektro - korundo gamyba nėra paprasta: jei lydymo mišiniui duodamas permažas kiekis anglies, gaunamas gerai kristalizuotas lydiny, bet permažai turįs Al_2O_3 , vos 85 — 92%; jis yra tamsiai pilkos ar juodos spalvos. Iš jo pagaminti įrankiai tinka paprastiems šlifavimo darbams. Jisai yra pakankamai atsparus, bet nepakankamai kietas. Atvirksčiai, perdidelį kiekį anglies turintis lydinio mišinys duoda gaminį netinkamą šlifavimo įrankių gamybai: jis yra trapus ir greit subyra į dulkes. Priežasčių tam skirtumui yra įvairių. Pirma, anglis, lygiai kaip ir boksitas, turi priemaišų bei kitų nepageidaujamų dalių, kurios apsunkina tinkamą lydomyjū medžiagų pusiausvyrą. Pavyzdžiui, geros rūšies antracitas turi 89 — 93% anglies, 5,5 — 6% lakių dalių, 1,5 — 4% pelenų, 0,8 — 2% sieros, 0,01 — 0,04% fosforo ir 1,5 — 2,5% drėgmės: kokso sudėtis maždaug tokia: 83 — 93% anglies, 0,3 — 2% vandenilio, 1,0 — 7,0% deguonies, 0,2 — 1,8% azoto, 3 — 10% pelenų ir 1 — 6% higroskopinio vandens; lignitas gi turi apytikriai 85 — 90% anglies, 2 — 3% vandenilio, 5 — 8% deguonies. 2 — 3% pelenų ir be to dar 5 — 10% vandens. Be to, elektros lydymo kros-

nys, kad ir sudarytos voltos lanko principu, turi tam tikrą varžą. Srovė teka jose tam tikrais periodais. Aišku, dėl to nėra įmanoma palaikyti krosnyje vienodą lydymo temperatūrą, kurios vienodumas yra svarbus lydymo eigai. Mažose krosnyse srovės periodai ir temperatūros svyravimai ryškesni, didelėse krosnyse mažesni. Bendrai, didelėse krosnyse gaunami geresni lydiniai, jos yra pigesnės. Be to, ties elektrodais temperatūra yra žymiai aukštesnė, negu kitose krosnies vietose, žymiai aukštesnė už reikiamą reakcijos bei lydymo temperatūrą. Dėl to gaunasi bereikalingas anglies ir boksito nuostolis, tačiau jis yra neišvengiamas. Dalis boksito ir anglies, dulkių bei dujų pavidale, išlekia lauk; dalis anglies virsta grafitu. Be to, gaunasi disociacija — išsiskaidymas. Juo didesnė temperatūra, juo daugiau medžiagos virsta dujomis. Paprastai, sudarant mišinio sąmatą, tenka apie 22% boksito ir apie 56% ang-

lies nuskaityti į nuostolius. Krosnies elektrodai, savo keliu, suvartoja apie 7% anglies.

Elektro-korundo gamyba prieskiriama keraminei pramonei. Pats elektro korundas priklauso karbidų grupei, atspariai vandeniui. Jisai techniškai žymimas Al_2O_3 , tačiau tikrumoje savo chemine sudėtimi yra toks: Al_2O_3 — Fe_2O_3 — SiO_2 — TiO_2 — Grafitas, nes neįmanoma lydymo krosnyse išrafinuoti boksitą visu 100%. Procentais skaitant, elektrokorundas susidaro maždaug iš 96% Al_2O_3 , 2% SiO_2 , 2% Fe_2O_3 bei TiO_2 ir grafito.

Elektro-korundo dirbinių gali pasitaikyti trijų kokybės rūšių: blogų, turinčių 60 — 92% Al_2O_3 , vidutiniškų (94 — 97% Al_2O_3) ir gerų (99 — 99,5% Al_2O_3). Gerosios rūšies elektro-korundo kristalai yra baltos spalvos, gana kieti (kietumo lentelėje žymima 9,25), atsparūs ir aštrūs. Jų pasitaiko pilkos ir rožinės spalvos.

ŠIS TAS APIE FIZIKĄ OKUPUOTOJE LIETUVOJE

Vilniaus valstybinio universiteto mokslo darbų matematikos, fizikos ir chemijos mokslų sekcijos III tomo kronikoje (129 — 135 psl.) yra aprašytas

„LTSR Mokslų Akademijos ir aukštųjų mokyklų fizikos mokslo darbuotojų pasitarimas fizikos klausimais”.

Pasitarimas vyko 1954 m. sausio 29 ir 30. Pasitarime dalyvavo apie 70 žmonių. Išklaudyta šie pranešimai:

A. Jucys: Svarbiausieji fizikos mokslo pasiekimai dialektinio materializmo šviesoje.

K. Baršauskas: Kosminių spindulių problemos ir kitų klausimų sprendimas Kauno Politechnikos institute (paminėtas: K. Baršauskas A. Puodžiukynas ir J. Matusevičius).

H. Horodničius: Mokslinio tyrimo darbai spektroskopijos srityje Vilniaus universitete (pam.: Horodničius, Jablonskis, A. Misiūnas, Girdzijauskaitė, Viščakas, Baužaitė, Gegžnaitė, Šiktorovas, Jonaitis, Bilkytė).

P. Brazdžiūnas: Puslaidininkų savybių tyrimas Lietuvos Mokslų Akademijoje ir Vilniaus universitete (pam.: Tulutis, Levitas, Valacka, Brazdžiūnas, Bolotinas, H. Misiūnas, Mikalkevičius, Šileika, Viščakas, Sosnauskas).

J. Trimonis: Rentgenografinis metalų tyrimas Kauno Politechnikos institute (buv. Kauno universitetas) (pam.: Sinkūnas, Kriukelis, Trimonis, Dobkevičius).

V. Šugurovas: Kvantiškai mechaninis elektrinių sluogsnų skaičiavimas Lietuvos Mokslų

Akademijoje ir Vilniaus universitete.

V. Kaveckis: Nepilno kintamųjų atskyrimo ir daugiakonfiguracinio artutinumo taikymo darbai Vilniaus universitete ir Vilniaus pedagoginiame institute (pam.: Jucys, Ušpalis, Šugurovas, Kaveckis, Bolotinas).

A. Puodžiukynas: Fizikos terminologijos ir vadovėlių leidimo klausimu.

A. Misiūnas: Fizikos mokslinio tyrimo darbų koordinacijos klausimu.

Apie dirbamus kitose aukštosiose mokyklose fizikos mokslinius darbus papasakojo visa eilė dalyvių.

A. Puodžiukynas: Kauno medicinos institute fizikos mokslinių darbų tematika derinama prie institute dirbamų darbų: pridėtas LTSR gydomųjų versmių radioaktyvumo tyrimas, numatytas darbas su žymėtaisiais atomais.

S. Vičas: Žemės ūkio Akademijoje numatomi dujų apykaitos tarp dirvožemio ir atmosferos bei mikroelementų dirvožemyje tyrimai; kol kas ŽŪA neturi reikalingos aparatūros.

J. Šimkus: (Klaipėdos mokytojų institutas), **Grigas** (Šiaulių mokytojų institutas) pareiškė, kad eksperimentinis tyrimo darbas nevykdomas, nes nėra tokiems darbams aparatūros, be to, personalas jaunas, reikalingas pagalbos.

Diskusijose terminologijos, fizikos vadovėlių leidimo ir mokslinių darbų koordinacijos klausimais pasisakė: Krūopas, Zdanys, Brazdžiūnas, Baršauskas, Kokšta, Horodničius, Puodžiukynas, Jucys, Jonaitis ir kiti.

PASAULINĖS LIETUVIŲ INŽINIERIŲ IR ARCHITEKTŲ SĄJUNGOS

I S T A T A I

1. Sąjungos tikslas ir vardas

Išsklaidytiems po laisvojo pasaulio kontinentus lietuviams inžinieriams, architektams ir visoms technikinėms pajėgoms burti, ir jų tautinėms aspiracijoms bei Tėvynės išlaisvinimo ir atstatymo darbams koordinuoti yra Pasaulinė Lietuvių Inžinierių Ir Architektų Sąjunga, sutrumpintai vadinama „PLIAS“.

2. PLIAS savo tikslams atsiekti:

a. buria visus lietuvius inžinierius, architektus ir kvalifikuotus technikus, pritariančius šiems siekimams, į sąjungos padalinius,

b. rūpinasi Lietuvos atstatymo problemomis, kaupdama tais klausimais medžiagą, pasirodančią spaudoje ar tam tikslui paruoštų projektų ir studijų formoje,

c. teikia pagal išgales materialinę paramą, steigdama stipendijų, šalpos, draudos ir kitokius fondus sąjungos ribose,

d. organizuoja prie sąjungos technikos darbuotojų ir amatininkų būrelius ir juos globoja, steigia kursus, mokyklas bei ruošia techniškas ekskursijas,

e. leidžia technikinius veikalus, žurnalus,

f. palaiko ryšius su kitų tautų inžinierių ir architektų draugijomis.

3. PLIAS-gą sudaro tikrieji nariai, garbės nariai, nariai - rėmėjai ir nariai - kandidatai:

a. tikroju nariu gali būti asmuo, baigęs aukštąją ar aukštesniąją technikos mokyklą ar universitetą Lietuvoje ar joms tolygias užsienyje,

b. garbės nariu gali būti renkamas pasižymėjęs technikos ar bendrojo mokslo srityje arba nusipelnęs lietuvių tautai asmuo,

c. nariu rėmėju gali būti asmuo, neturįs pastraipų a. ar b. kvalifikacijų, bet remiąs sąjungą materialiai ar moraliai,

d. nariu - kandidatu gali būti asmuo, siekias tikrojo nario kvalifikacijų.

e. Sąjungos narius priima sąjungos skyriaus ar seniūnijos susirinkimas. Pavieniai gyvenantieji asmenys gali būti priimti nariais s-gos centro valdybos.

f. PLIAS narys nustoja būti sąjungos nariu savo noru išstojęs arba pašalintas.

g. Seniūnijos ar skyriaus susirinkimo pašalintas narys gali dviejų mėnesių laikotarpyje skųstis sąjungos garbės teismui, kurio sprendimas galutinis.

4. Sąjungos padaliniai yra seniūnijos, skyriai ir rajoninės sąjungos:

a. seniūnijos steigiamos vietovėse, kur gyvena ne mažiau trijų narių, turinčių sąjungos nario kvalifikacijas. Seniūnijos susirinkimo išrinktas seniūnas palaiko ryšį su artimiausiojo skyriaus valdyba.

b. Skyriai steigiami vietovėse, kur gyvena ne mažiau septynių narių, turinčių sąjungos nario kvalifikacijas.

c. Skyriui vadovauja skyriaus valdyba, renkama visuotinio skyriaus susirinkimo vieneriems metams iš ne mažiau trijų narių ir dviejų kandidatų. Valdyba pasiskirsto pareigomis sekančiai: pirmininko, (vice-pirmininko), sekretoriaus, išdininko, nario Lietuvos atstatymo studijų reikalams ir kitomis;

d. Skyriaus revizijos komisija renkama visuotinio skyriaus narių susirinkimo vieneriems metams iš ne mažiau dviejų narių ir vieno kandidato, tikrina skyriaus kasą ir turtą. Reikalui esant revizijos komisija turi teisę šaukti nepaprastą skyriaus narių susirinkimą.

e. Visuotinis skyriaus narių susirinkimas tvirtina skyriaus valdybos apyskaitą, priima sąmatą ir veiklos planą, renka skyriaus valdybą ir revizijos komisiją. Visuotinio skyriaus susirinkimo nuorašas kartu su susirinkimo patvirtintos skyriaus valdybos apyskaitos ir revizijos komisijos akto nuorašais persiunčiamas dviejų mėnesių laikotarpyje centro valdybai.

f. Skyriaus susirinkimas laikomas teisėtu susirinkus nustatytu laiku absoliučiai narių daugumai. Kvorumui nesusirinkus, po vienos valandos susirinkimas laikomas teisėtu, neatsižvelgiant į dalyvių skaičių.

g. Rajoninė Lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga gali būti steigiama didelėse šalyse, turinčiose ne mažiau trijų skyrių.

h. Rajoninės sąjungos, veikiančios pagal vietos valdžios patvirtintus įstatus ir neturinčios juridinių saitų su PLIAS, priklauso PLIAS Centro Valdybai moraliai bei tautinio solidarumo principu pagal šių įstatų 1. ir 2. paragrafų aptarimus.

i. Rajoninės sąjungos veikla yra autonominė, tvarkoma pagal rajoninės sąjungos visuotinio atstovų suvažiavimo priimtus įstatus, kurie prisiunčiami PLIAS centro valdybai.

j. Rajoninė sąjunga reguliariai informuoja PLIAS centro valdybą apie savo veiklą.

5. PLIAS Įgaliotiniai.

Atskiriems sąjungos tikslams vykdyti sąjungos centro valdyba gali skirti sąjungos įgaliotinius, nurodydama kiekvienam jų atskirai jo uždavinius ir kadenciją.

6. PLIAS centrinius organus sudaro: sąjungos atstovų suvažiavimas, centro valdyba, revizijos komisija ir garbės teismas.

a. PLIAS atstovų suvažiavimas, arba jam tolygus Referendumas (t. y. korespondenciniu būdu atlikti balsavimai ir nutarimai), aptaria sąjungos veiklą ir nustato veikimo gaires, tvirtina sąjungos centro valdybos patiektą kadencinių metų finansinę apyskaitą ir būsimų metų sąmatą, priima ir keičia sąjungos įstatus, nustato nario mokesčio dydį, renka sąjungos centro valdybą, centro revizijos komisiją ir garbės teismą ir sprendžia kitus esminius sąjungos veikimo klausimus;

b. atstovų suvažiavime sprendžiamą balsą turi skyrių ir kitų sąjungos padalinių atstovai bei pavieniai tikrieji ir garbės nariai. Atstovai turi turėti skyrių įgaliojimus su pažymėtu atstovaujamų narių skaičiumi. Nė vienas suvažiavimo dalyvis negali turėti daugiau 60-ties balsų. Kiekvienas sąjungos narys gali raštu įgaluoti kitą sąjungos narį atstovauti jį sąjungos suvažiavime;

c. atstovų suvažiavimas ar referendumas vykdomi sąjungos centro valdybos ne vėliau 6 mėnesių jos kadencijai pasibaigus. Suvažiavimo laikas, vieta ir darbotvarkė skelbiami ne vėliau vieno mėnesio prieš suvažiavimą.

d. Atstovų suvažiavimas teisėtas, jei jame pilnateisiai dalyviai atstovauja absoliučią sąjungos narių daugumą. Nustatytu laiku kvorumui nesusirinkus, po vienos valandos suvažiavimas laikomas teisėtu, neatšizvelgiant į jame atstovaujamų narių skaičių;

e. atstovų suvažiavimas sprendžia sąjungos klausimus paprasta dalyvių balsų dauguma;

f. suvažiavimui vadovauja darbo prezidiumas iš nemažiau trijų asmenų: pirmininko, vicepirmininko ir sekretorių (pagal reikalą). Suvažiavimo metu surašomas protokolas, kurį pasirašo suvažiavimo pirmininkas ir sekretorius. Pasirašytas protokolas išsiuntinėjamas sąjungos padaliniais dviejų mėnesių laikotarpyje. Suvažiavime gali būti kviečiamas ir garbės prezidiumas.

g. Centro valdyba renkama suvažiavimo ar referendumo keturiems metams iš ne mažiau penkių narių ir trijų kandidatų. Valdyba pasiskirsto pareigomis: pirmininko, vicepirmininko, sekretoriaus, išdalininko ir kitomis; valdybos sąstatas skelbiamas spaudoje ir raštu visiems padaliniais.

Centro valdybos posėdis teisėtas, kai jame dalyvauja pirmininkas arba vice-pirmininkas ir du valdybos nariai. Nutarimai daromi paprasta balsų dauguma. Balsams pasidalinus lygiomis — pirmininko balsas nusveriantis. Valdybos posėdžių protokolai pasirašomi bent pirmininko ir sekretoriaus.

h. Centro revizijos komisija renkama suvažiavimo ar referendumo keturiems metams iš nemažiau trijų narių ir dviejų kandidatų. Centro revizijos komisija tikrina centro valdybos kasą ir turtą. Reikalui esant centro revizijos komisija gali tikrinti sąjungos padalinių finansinę atskaitomybę ir inventorių.

i. Garbės teismas, renkamas suvažiavimo ar referendumo keturiems metams iš trijų narių ir dviejų kandidatų, sprendžia sąjungos narių garbės bylas, laikydamasis garbės teismo paruošto ir centro valdybos patvirtinto statuto.

Garbės teismas sąjungos narį gali:

įspėti,
neviešai ar viešai papeikti,
laikinau suspenduoti ar
pašalinti iš sąjungos.

Garbės teismo sprendimas galutinis.

7. PLIAS lėšas sudaro: nario mokesčiai, aukos, paveldėjimai, pajamos iš parengimų, kursų, rinkliavų ir tt.

a. Metinis nario mokestis susideda iš dviejų dalių: vietos reikalams (seniūnijai, skyriui ar rajoninei sąjungai) ir PLIAS vadovybės reikalams.

b. Nario mokesčio dalis vietos reikalams ir kitos finansinės prievolės nustatomos padalinio susirinkimuose.

c. Nario mokesčių sąjungos reikalams nustato centro valdyba, susitarusi su padaliniu.

d. Pavienių, padaliniams nepriklausančių sąjungos narių mokesčius tvarko centro valdyba.

8. PLIAS įstatų keitimas ir likvidavimas.

a. Sąjungos įstatų keitimui ir sąjungos likvidavimui nuspręsti reikalinga visuotinio suvažiavimo ar referendumo dviejų trečdalių balsų dauguma. Nejmanant sušaukti suvažiavimo, likvidavimo nutarimas daromas PLIAS centro valdybos ir revizijos komisijos bendrame posėdyje trijų ketvirtadalių balsų dauguma.

Likvidacija atliekama centro valdybos arba jos skirtos likvidacinės komisijos.

b. Seniūnijų, skyrių ar rajoninių sąjungų likvidavimas atliekamas tuo pat būdu kaip ir sąjungos, jei centro valdyba nepatvarko kitaip.

c. Sąjungai likvidavusis, likęs turtas ir bylos perduodamos centro valdybos parinktai lietuvių organizacijai. Protokolų byla, kasos knyga ir inventoriaus knyga turi būti pilnai užbaigtos, pasirašytos ir perduotos kartu su narių sąrašais kaip istorinė medžiaga Centriniam Lietuvių Archyvui.

d. Padaliniais likvidavusis, likęs turtas ir bylos perduodamos centro valdybai.

9. Baigiamieji nuostatai.

Sie įstatatai yra priimti PLIAS ir ALIAS bendrame suvažiavime 1956 metų rugsėjo 1 — 3 dienomis Philadelphia, Pa., mieste, suvažiavimo išrinktos, PLIAS Įstatų Redagavimo Komisijos galutinai sutvarkyti ir Centro Valdybos skelbiami drauge su Įstatų Vykdyimo Taisyklėmis PLIA Sąjungai ir jos padaliniais vadovautis.

Įstatatai įsigalioja nuo jų paskelbimo dienos.

1958 m. spalio mėn. 11 d.

PASAULINĖ LIETUVIŲ INŽINIERIŲ IR ARCHITEKTŲ SAJUNGA (PLIAS)

WORLD ASSOCIATION OF LITHUANIAN ENGINEERS AND ARCHITECTS
ASSOCIATION MONDIAL DES INGENIEURS ET DES ARCHITECTS LITHUANIENS

Čikaga, 1958 m. spalio 14 d.

PLIAS CENTRO VALDYBOS

Pirmininkas —
prof. inž. J. Šimoliūnas,
1561 Holmes Ave.
Racine, Wis.

Sekretorius —
dipl. inž. A. Didžiulis,
1824 S. 61st. Ct.
Cicero 50, Ill.

Mieli kolegos — Sąjungos nariai!

Mūsų sąjunga — PLIAS — tradiciniai stengiasi šaukti Sąjungos skyrių atstovų suvažiavimus kartu su ALIAS-ga, kuri sudaro apie dvi trečiąsias PLIA S-gos narių skaičiaus.

Iki šiolei tuose suvažiavimuose dominuodavo Šiaur. Amerikos valstybių atstovai, o Piet. Amerikos valstybės ir kiti kraštai buvo menkai atstovaujami. Dabar naujieji PLIAS Įstatai*) stengiasi suburti visų skyrių ir pavienių narių atstovus į suvažiavimą, įvesdami naują, įgaliotų narių arba įgaliotų atstovų sąvoką. Tokie atstovai, gyvendami netoli nuo suvažiavimo vietos, galėtų pilnai atstovauti Jus ir Jūsų skyrių, jei jiems būtų patikėti Jūsų pageidavimai (žr. PLIAS Įstatų Vykd. Taisyklių 5.).

PLIAS — ALIAS suvažiavimas įvyks 1602 Parkman Ave. c/o Mr. Vyt. Volertas, Baltimore 30, Md. š. m. lapkričio 28 — 30 dd.

Iš savo pusės PLIAS pateikia suvažiavimui šią darbotvarkę:

1. PLIAS C. V-bos Pirmininko žodis,
2. PLIAS C. V-bos veikimo apyskaita,
3. PLIAS C. V-bos sąmata ateinančiai kadencijai,
4. PLIAS C. Revizijos Kom. Pirmininko pranešimas,
5. PLIAS ateities gairių nustatymas,
6. PLIAS Centro organų: C. Valdybos, C. Rev. Komisijos ir Garbės Teismo rinkimai.

Šiems klausimams išspręsti reikalingas aktingas Jūsų dalyvavimas. Tad kviečiame visus skyrius, seniūnijas, PLIAS įgaliotinius ir pavienius liet. inžinierių vienetus ar atskirus inžinierius siųsti savo atstovus į šį suvažiavimą. Jei tiesioginio atstovo pasiųsti neįmanoma — pasiūduokite savo pažįstamų paslaugumu ir įgaliokite juos atstovauti Jus suvažiavime. Jūsų patogumui pridedame spėjamų suvažiavimo dalyvių sąrašą. Jei ir jų tarpe nerasite pažįstamų — paveskite C. V-bai Jus atstovauti, prisiųsdami savo pageidavimus suvažiavimui ir raštišką įgaliojimą per sekretorių Alg. Didžiulį, 1824 S. 61 Ct. Cicero 50, Ill. nevēliau lapkr. 20 d.

Jūsų atstovai savo ruožtu turi pristatyti savo įgaliojimus Suvažiavimo mandatų komisijai, kuri turi turėti skyrių narių sąrašus, kad galėtų nustatyti atstovaujimų narių skaičių ir balsų kiekį. Tad prašome nedelsiant prisiųsti C. V-bai narių sąrašus (vardas, pavardė, adresas, specialybė ir kt. žinios) ir galimai platesnę veiklos apžvalgą (žr. PLIAS Įst. 4e), jei nėra protokoluotų užrašų. Ten kur skyriai veikia vadovaujami įgaliotinių, įgaliotiniai prašomi suteikti visas tas žinias. Visi sumanymai, pageidavimai, pastabos bet kuriais klausimais yra mūsų labai laukiami; jie įgalina mus pilniau Jus atstovauti ir žymiai pagyvina suvažiavimą bei prisideda prie jo pasisekimo.

Tad, linkėdami mieliems kolegomis geros kloties, laukiame malonaus atsakymo į šį mūsų atsišaukimą nuo sąjungos padalinių ir pavienių kolegų. Padarykime šį mūsų suvažiavimą, įvykstantį šiais itin neramiais laikais įspūdingesnį, solidariškesnį, prasmingesnį, kad jis pridėtų mums ryžto ir energijos tolimesniems mūsų darbams, stiprėjant patiems, gelbstint Tėvynei ir padedant skriaudžiamiesiems.

Centro Valdybos Pirmininkas
prof. J. Šimoliūnas

Centro Valdybos Sekretorius
dipl. inž. A. Didžiulis,

*) PLIAS Įstatai yra priimti PLIAS — ALIAS suvažiavime Philadelphia mieste, Pa., 1956 m. rugsėjo 1 — 3 dd., suderinus Laik. PLIAS Įstatus su suvažiavimo nutarimais, ką atliko suvaž. išrinkta galutinei Įstatų Redakcijai Paruošti Komisija.

**SPEJAMUJŲ PLIAS — ALIAS SUVAŽIAVIMO, ĮVYKSTANČIO 1958 M.
LAPKRIČIO 28 — 30 D. D. BALTIMORĖJE, MARYLAND**

D A L Y V I Ų S A R A Š A S

(PLIAS narių orientacijai)

Dalyviai iš Baltimorės, Md.

1. Volertas V. 1602 Parkman Ave., Baltimore 30, Md.
2. Reikenis R. 4021 Edgewood Rd. Baltimore Md.
3. Mackevičius M. 847 Hollins St., Baltimore 1, Md.
4. Nastopka V. 5705 Ranny Rd, Baltimore 9, Md.

Dalyviai iš Filadelfijos, Pa.

1. Binkis Ed. 209 Yellowstone Rd., Plymouth Meeting, Pa.
2. Birulis 1705 E. Wakeling St., Philadelphia 24, Pa.
3. Gasparėnas K. 422 Tasker St. Philadelphia 47, Pa.
4. A. Jurskis A. 1313 W. Jerome Ave., Philadelphia 40, Pa.
5. Jurskis L. 1313 W. Jerome Ave., Philadelphia 40, Pa.
6. Mošinskis V. 713 Martens Lane, Media, Pa.
7. Rimkus K. 239 Bayard Ave., Dover, Del.
8. Kačionis Pr. 1423 W. Rockland St., Philadelphia 41, Pa.
9. Romanauskas A. 1139 Wingohocking St., Philadelphia 40, Pa.
10. Šatas J. 1803 S. 2nd. St. Philadelphia 40, Pa.
11. Šatinskas H. 232 Wilde Ave., Drexel Hill, Pa.
12. Stelmokas J. 339 Summit Rd., Media, Pa.

Dalyviai iš Bostono, Mass.

1. Galinis B. 19 Mellen St., Dorchester 24, Mass.
2. Mikalauskas J. 222 L St., So. Boston 24, Mass.
3. Okunis J. 355 K St., So. Boston 27, Mass.
4. Rasys J. 15 Vendover St., Dorchester, Mass.
5. Vasys J. 144 William St., Jamaica Plain, Mass.

Dalyviai iš New Yorko, N. Y.

1. Birutis S. 117 - 05 89th Ave., Richmond Hill 18, N. Y.
2. Birutis V. 92 - 19 93th Ave., Woodhaven 21, N. Y.
3. Gasiliūnas Ig. 311 Eldert St. Brooklyn 27, N. Y.
4. Krulikas K. 93 - 11 114th St., Richmond Hill 18, N. Y.
5. Sinkevičius Ed. 147 Star Brooklyn 37, N. Y.
6. Švipas V. 86 - 18, 107th St., Richmond Hill 18, N. Y.
7. Valaitis J. 138 - 22, 227 St., Laurelton L. I., N. Y.

Dalyviai iš New Jersey

1. Elsbergas B. 50 Maple Ave, Trenton, N. J.
2. Tamašauskas Č. 307 - 3rd St., Elizabeth, N. J.

Dalyviai iš Cleveland, Ohio

1. Augustinavičius J. 4579 W. 157 St. Cleveland 11, Ohio.
2. Drąsutis P. 1770 Park Court, Euclid, Ohio
3. Kudokas St. 17012 Dorchester Drive, Cleveland 19, Ohio
4. Nėsvytis A. 10823 Magnolia Dr. Cleveland, 6, Ohio

Dalyviai iš Čikagos

1. Šimoliūnas J., prof. 1561 Holmes Ave., Racine, Wisc.
2. Dirmantas S., prof. 4241 So. Maplewood Ave., Chicago 32, Ill.
3. Jokūbauskas S. 3805 W. 70th Pl., Chicago, Ill.
4. Vintartas V. 6547 So. Maplewood Ave., Chicago 29, Ill.

PASAULINĖS LIETUVIŲ INŽINIERIŲ IR ARCHITEKTŲ SĄJUNGOS

(PLIAS)

ISTATŲ VYKDYMO TAISYKLĖS

I. NARIŲ PRIĖMIMAS

1. Amuo, noris įstoti į PLIAS tikruoju nariu, nariu-rėmėju ar nariu-kandidatu, paduoda seniūnijos ar artimiausiojo skyriaus valdybos vardu raštišką pareiškimą, suteikdamas apie save šias žinias: vardą, pavardę, gimimo datą ir vietą, baigtąjį mokslą (kur, kada ir kokį universitetą, aukštąją ar aukštesniąją technikos mokyklą ar koledžą yra baigęs), kokį mokslo laipsnį įgijęs (dr.-inž., dipl. inž., inž., techn., arch., masterio, bakalauro ir t. t.), specialybę, praktikos stažą, trumpą gyvenimo aprašymą, pridėdamas dvi pasirašytas nuotraukas, be to rekomendacijas dviejų tikrųjų ar garbės narių su jų parašais.

Tų pačių žinių reikalaujama ir iš naujai įsteigusio padalinio narių. Tuo būdu sudaryto asmens žinių lapo originalas laikomas padalinio valdybos žinioje, o jo nuorašas siunčiamas sąjungos centro valdybai. Narių asmens žinių lapai peržiūrimi kiekvienų kadencinių metų pradžioje ir jų papildymai bei pakeitimai pranešami s-gos centro valdybai. Šios žinios laikomos konfidencialiai s-gos padalinio ir centro valdybos žinioje.

2. S-gos garbės nariai išrenkami vienbalsiai s-gos suvažiavime, o skyriaus garbės nariai išrenkami vienbalsiai skyriaus visuotiniame susirinkime, atitinkamai valdybai pasiūlius.
3. Nariai kandidatai keliami į tikruosius narius pristatę studijų baigimo ar inžinierinės ar architektūrinės patirties įrodymą.
4. Valdybos priimtieji tikrieji nariai, nariai rėmėjai ir nariai kandidatai pristatomi visuotiniam padalinio susirinkimui tvirtinti.

II. NARIŲ TEISĖS

5. Tikrieji ir garbės nariai yra pilnateisiai sąjungos nariai. Jie naudojami visomis sąjungos teikiamomis privilegijomis (šalpos fondu, draudos ar pensijų fondais, jei tokie yra, ir t. t.). Jie turi balsavimo teisę, teisę būti renkamais į visus s-gos valdomuosius organus, suvažiavimus ir t. t.
Nariai rėmėjai ir nariai kandidatai turi balsavimo teisę, bet negali būti renkami į s-gos valdomuosius organus, suvažiavimus ir panašiai.

Kiekvienas s-gos narys gali įgalioti kitą sąjungos narį atstovauti jį sąjungos suvažiavime. Norėdamas tokį įgaliojimą padaryti, narys praneša vieną mėnesį prieš suvažiavimą skyriaus valdybai ar seniūnui savo įgaliotinio vardą, pavardę ir skyrių kuriam jo įgaliotinis priklauso. Skyriaus valdyba, sudariusi tokių įgaliojimų sąrašą, pasirašytą skyriaus pirmininko ir sekretoriaus, persiunčia suvažiavimo rengimo komisijai. Atstovai į suvažiavimą renkami nuo likusio narių skaičiaus.

III. NARIŲ PAREIGOS

6. Sąjungos nariai siekia šių įstatų nustatytų tikslų sąjungos ribose ir privačiame gyvenime: aktingai dalyvauja s-gos veikloje, bei Lietuvos Atstatymo Komisijos studijose, prenumeruojasi s-gos leidinius, remia s-gos spaudą savo ar verstiniiais straipsniais ir žiniomis, dalinasi savo patirtimi su kitais s-gos nariais: moka s-gos mokesčius; savo iniciatyva stengiasi pagyvinti organizacinę veiklą, rengdamas ekskursijas, iškylas, pasikaitas ir t. t.

IV. NARIO MOKESČIAI

7. Nario mokesčiai susideda iš skyriaus reikalams nustatytos dalies ir centro organams mokamos dalies. Be šio pagrindinio nario mokesčio padalinų nariai gali apsidėti specialiais mokesčiais: stipendijų, šalpos, draudos, stipendijų ir kitiems fondams.
8. Nustatytus nario mokesčius moka tikrieji nariai ir nariai kandidatai. Nariai rėmėjai moka mokesčius, nustatytus jiems kiekviename sąjungos padalinyje atskirai, ar pagal nario rėmėjo pasiūlymą.
9. Orientacinis nario mokeskis visiems kraštams yra pusantrios valandos inžinieriaus atlyginimo, nustatomas kiekvieno krašto padalinių atskirai, susitarant su sąjungos centro valdyba. Nario mokeskis pranešamas centro valdybai vietine valiuta ir J. V-bių doleriais lyg.iaagrečiai.
10. Nariai kandidatai moka pusę tikrojo nario mokesčio. Specialūs mokesčiai nariams kandidatams nustatomi dalinio visuotinio susirinkimo.

11. Visi sąjungos nustatyti nario mokesčiai mokami į priekį kiekvienų metų pradžioje. Po pusantrų metų be rimtos priežasties nesumokėjęs mokesčių narys gali būti skyriaus susirinkimo suspenduotas, valdybai taip pasiūlius.
Sąjungos ar padalinių valdybos gali ypatin-gu atveju atleisti s-gos narį nuo mokesčių.
12. Sąjungos arba padalinių garbės nariai nario mo-kesčio nemoka.

V. SKYRIŲ STEIGIMAS

13. Skyrius steigiasi, išrinkdamas pagal PLIAS Įsta-tus valdybą, kuri siunčia centro valdybai narių sąrašą su šių taisyklių straipsnio 1. reikalauja-momis žiniomis ir steigiamojo susirinkimo pro-tokolo nuorašą, skyriaus įsisteigimą patvirtinti.
14. Skyriaus valdyba vykdo sąjungos uždavinius sky-riaus ribose: daro valdybos posėdžius, šaukia skyriaus susirinkimus, skelbdami darbotvarkę iš anksto, šaukia metinį skyriaus susirinkimą, ku-riame patiekia savo veiklos ir finansinę apyskai-tas bei siūlo veiklos planą ir sąmatą kitiems me-tams, renka nario ir kitus mokesčius bei kaupia lėšas kitais būdais, informuoja c. v-bą ir aktyviai dalyvauja lietuvių bendruomenės veikloje.
15. Skyriaus revizijos komisija, patikrinusi skyriaus turtą ir kasos stovį, surašo aktą ir, darydama

pranešimą metiniame skyriaus susirinkime, pa-tiekia jį susirinkimui tvirtinti.

VI. PROFESINIŲ SPECIALYBIŲ SEKCIJOS

16. Skyrių nariai gali sudaryti skyriuose atskirų spe-cialybių sekcijas (pav.: Architektūros, statybos, mechanikos, chemijos, elektrotechnikos, elektro-nikos, techninės spaudos, Lietuvos ūkio atsta-tymo studijų ir kitas sekcijas).

Kiekviena sekcija renkasi vadovą ir jo pa-dėjėją sekcijos darbams vesti bei palaikyti ryšį su skyriaus valdyba ir su kitomis sekcijomis. Kiekvienų metų pabaigoje vadovas daro prane-šimus valdybai ar metiniam skyriaus susirinki-mui.

VII. SĄJUNGOS PADALINIŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMAS

17. Sąjungos suvažiavimai patogumo dėliai gali būti šaukiami drauge su rajonine sąjunga. Tuo atveju bendrų suvažiavimų tvarką nustato PLIAS cen-tro valdyba, susitarusi su rajonine sąjunga.

VIII. REFERENDUMAS

18. Referendumas s-gos centro organams rinkti vyk-domas pagal PLIAS centro valdybos paruoštas ir priimtas taisykles.

1958 m. spalio 11 d.

PASITARIMO NUTARTA

I. Mokslinio tyrimo darbų koordinacijos klausimu.

Rekomenduoti:

1. LTSR mokslo įstaigoms, organizuojant bei plečiant fizikos mokslinio tyrimo darbą, orientuotis į šias fizikos sritis: a) kvantiškai mechaninį atomų skaičiavimą, b) puslaidininkų tyrimą, c) atominę spektroskopiją ir spektrinę analizę, d) metalų bei puslaidininkų rentgenostruktūrinę analizę, e) kosminio spinduliavimo tyrimą.

2. Visų tų sričių fizikos tyrimus susieti su žemės ūkio klausimais, visų pirma išplečiant pradėtus mikroelementų dirvožemyje spektrinės analizės darbus. Ryšium su tų darbų išplėtimu pavesti Vilniaus universiteto fizikos - matematikos fakulteto dekanui daryti žygius, kad u-te būtų įsteigta tipinė, vidutinio tipo, spektrinė laboratorija.

3. Mokslo įstaigų vadovybėms, kviečiant arba ruošiant fizikos mokslinius kadrus, atsižvelgti į bendrą fizikos mokslo įstaigų tiriamojo darbo kryptį.

4. Fizikos mokslo įstaigoms savitarpyje derinti sudaromus mokslinio tyrimo darbus ir brangios tiriamosios aparatūros įsigijimą.

5. Fizikos mokslo įstaigoms palaikyti nuolatinį ryšį mokslinio tyrimo darbe, ruošiant atskirose vietovėse (Kaune, Vilniuje) bendrus fizikos seminarus ir nerečiau kaip kas dveji metai sukviečiant bendras mokslines konferencijas.

6. Išplėsti bei sustiprinti ryšius su atitinkamų sričių centrinėmis mokslo įstaigomis bei atskirais mokslininkais.

+++++

II. Fizikos terminologijos klausimu

1. Fizikos terminologijos žodynui paruošti sudaryti komisiją iš 5 asmenų.

2. Pavesti Komisijai pakviesti aukštųjų mokyklų fizikos dėstytojus ir viduriniųjų mokyklų mokytojus bendradarbiauti renkant fizikos terminologiją bei sudarant jos žodyną.

3. Siūlyti komisijai palaikyti ryšį su Mokslo Akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institutu bei su technikos ir matematikos mokslų terminologijos komisijomis.

III. Fizikos vadovėlių leidimo klausimu.

1. Atkreipti aukštųjų mokyklų vadovybių ir Valstybinių leidyklų dėmesį į didelį fizikos vadovėlių aukštosioms mokykloms lietuvių kalba trūkumą.

2. Pasiūlyti aukštųjų mokyklų vadovybėms įtraukti į mokslinių darbų planą fizikos vadovėlių lietuvių kalba paruošimą.

3. Pasiūlyti leidykloms artimiausiu laiku išleisti du originalius arba verstinius fizikos vadovėlius, atitinkančius aukštųjų mokyklų fizikos kursų programas: vieną — universiteto ir institutų fizikos - matematikos iš techniškujų fakultetų, antrą — gamtos mokslų ir medicinos fakultetų studentams.

— * —

Atsimenant Nepriklausomos Lietuvos metais čia keliamus klausimus ir akylai įsiskaičius, ypač į pasitarimo nutarimus, galima itin gerai susigaudyti fizikos mokslo klausimuose dabartinėje Lietuvoje.

Ig. K.

UŽSIBRĖŽTŲ TIKSLŲ BESIEKIANT

ALIAS CENTRO VALDYBOS VEIKLOS APŽVALGA

(Redakcijos sutrumpinta)

Veikimo gairės. Ketvirtasis ALIAS atstovų suvažiavimas Filadelfijoje 1956 IX 2 išrinko šios sudėties Centro valdybą: A. Jurskis, K. Rimkus, K. Gasparėnas, J. Stelmokas, N. Birulis, J. Šatas ir B. Elsbergas. Suvažiavimo darbai bei nutarimai sudarė gaires CV veiklai.

Suvažiavimo aprašymas TŽ 1956 No. 5 buvo pirmas saitas naujosios CV ir ALIAS skyrių bei pavienių narių. CV palaikė korespondenciją su visais ALIAS skyriais, sveikino juos švenčių proga, pasiuntė platų IV suvažiavimo protokolą su baigiamojo žodžio viltimi, kad visi ALIAS bei PLIAS skyriai pagyvins ir sustiprins savo veiklą.

Organizacinė ALIAS veikla. ALIAS buvo oficialiai įregistruota JAV valdžios įstaigose prieš IV suvažiavimą. Buvo numatyta steigti naujus skyrius Flinte, Mich., ir Baltimorėje, Md., ir stengtis įjungti PLIAS skyrius veikiančius JAV ribose. Kiti CV reikalai buvo stipendijų fondo ad-

ministravimas, šalpų skirstymas, technikos ir architektūros archyvo steigimas, parama TŽ ir Metraščiui, reprezentacija ir kiti lietuviški ir profesiniai reikalai.

Jungtiniame Niujorko ir Filadelfijos skyrių valdybų posėdyje 1957 IX 14, dalyvaujant CV nariams ir Metraščio redaktoriui, vieningai nutarta organizuoti ALIAS archyvą. B. Galinis sutiko administruoti archyvą ir jį patalpinti savo rezidencijoje (19 Melen St., Dorchester 24, Mass.). CV reiškia nuoširdžią padėką B. Galiniui. Archyvas jau veikia ir tinkama medžiaga priimama saugoti. ALIAS skyriai ir pavieniai kolegos kviečiami siūsti į archyvą tremties darbų bylas ir kitą dokumentinę medžiagą. Bibliotekai prie archyvo pradžią sudarė a. a. P. Narutavičiaus knygos. J. Stelmokas paruošė bibliotekos ekslibriso eskizą.

Flinto skyrius nebuvo įsteigtas, kadangi 1957 m. ten tebuvo du lietuviai inžinieriai. Baltimorės

skyrius įsteigtas 1957 XI 14. Jo organizatoriai V. Volertas ir J. Bučinskas. Dabar ALIAS apjungia šiuos skyrius: Bostono, Niujorko, Čikagos, Detroito, Filadelfijos, Pitsburgo, Los Angeleso ir Baltimorės.

CV smulkiau praneš apie savo laimėjimus ir rūpesčius V suvažiavimui, kuris ruošiamas Baltimorėje š. m. XI 28 — 30. Malonu matyti, kaip mūsų kolegoms įsisamonina, jog jų įsijungimas į ALIAS ir PLIAS eiles yra daugiau reikalingas Lietuvos reikalui, negu jų asmeniškam interesui. Sveikintinas naujų, jaunų narių prieauglis visuose skyriuose.

Skyriai veikia, palyginti, gerai: vieni sutartinai su CV, kiti daugiau individualiai. Deja, yra skyrių, kurie apsnūdo ir neatsako į CV raštus. Suvažiavimas padės išlyginti tuos negalavimus.

ALIAS ir PLIAS bendradarbiavimas. Negalima užginčyti, kad ALIAS yra ryškus vietinis JAV veiksnys, kadangi jis jungia į vieną šeimą senosios ateivijos inžinierius ir čia mokslus išėjusį jaunimą. JAV prezidentas D. D. Eisenhoweris ir buv. prezidentas H. S. Trumanas sveikino IV suvažiavimą, išskeldami mūsų organizacijos platus prasmę, šiais žodžiais: Jūsų laimėjimai prisideda prie jūsų pasirinkto krašto gerovės ir daro garbės jūsų kilimo šaliai. Demokratiame krašte nepažeidžiamos mūsų tautinės aspiracijos. Kaip ALIAS nariai esame vienos Tėvų žemės vaikai, o mūsų žygius koordinuoja su kitų šalių organizacijomis PLIAS. Ir PLIAS vadovybei lengviau palaikyti ryšius su viena ALIAS CV, negu su 9 jos skyriais. ALIAS santvarka nekliudo PLIAS tikslų. Užtat ALIAS įregistravimas atskleidžia jos nariams laisvesnius kelius valdžios įstaigose.

Tik Clevelande kolegoms laikosi separatistinio nusistatymo, nepriklausydami ALIAS. Buv. CV pirmininkas B. Galinis 1956. V. 12 lankėsi Clevelande tuo reikalu. J. Šimoliūnas, PLIAS CV pirmininkas, yra pasisakęs už Clevelando įsijungimą į ALIAS šeimą. Dabartinė CV visą laiką informavo Clevelandą apie ALIAS veiklą ir vis ragino jungtis į mūsų eiles. CV pirmininkas A. Jurskis susitiko su Clevelando kolegomis Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimo metu ir patyrė, kad jie linkę pakeisti savo nusistatymą. Š. m. IX 23 PLIAS Clevelando skyriaus pirmininkas V. Civinskas atsilankė Filadelfijoje ir dalyvavo ALIAS CV posėdyje. Jis pareiškė savo įspūdžius apie kolegų nuotakas ir davė vilčių, kad Clevelando skyriaus atstovai dalyvaus V ar VI ALIAS suvažiavime. CV nori tikėti, kad Clevelando skyriaus kolegoms matysime V suvažiavime.

Stipendijų ir šalpos reikalai. CV administruoja stipendijų fondą. Du stipendininkai M. Brūžas ir V. Timpa yra pasinaudoję ALIAS parama, šį rudenį stipendija paskirta V. Zybertui. CV paskyrė 250 dol. Vasario 16 Gimnazijai fizikos kabinetui įrengti. Pašalpos buvo paskirtos B. Banaičiui, J. Umuliui, M. Milvydienei ir J. Narutavičienei. Mūsų kasa nepajėgė patenkinti daugiau svarbių šalpos reikalų.

ALIAS reprezentacija. CV pasireiškė mūsų visuomeniniuose ir kultūriniuose įvykiuose, ypač kiekviename Filadelfijos Lietuvių Bendruomenės parengime. 1957 II 10 CV pirmininkas dalyvavo prof. J. Čiurlio 75 metų sukaktuvėse Niujorke ir įteikė solenizantui CV žymenį. 1957 III 26 pasveikintas Lietuvos Įgaliotas ministeris P. Žadeikis jo 70 metų proga, o V 11 pasisūta užuojautos telegrama jam mirus. 1957 XI 11 raštu pasveikinti profesoriai V. Biržiška, S. Dirmantas ir S. Kolupaila jų pagerbimo metu Čikagoje. 1957 III 30 sveikintas tradicinis Estų - Latvių - Lietuvių pobūvis Niujorke, 1957 VII 7 Lietuvių profesorių draugijos suvažiavimas Čikagoje. Linkėjimai Čikagos kolegoms pasiūti "inžinierių šauniųjų balių" proga 1957 ir 1958 metais. 1957 VIII 31 sveikintas JAV ir Kanados Lietuvių gydytojų suvažiavimas. Raštu buvo sveikinti: M. Biržiška 75 metų proga, Filadelfijos skyriaus garbės narys C. S. Cheledinas visuomeninės veiklos 40 metų atžymint, prof. S. Kairys jo pagerbimo metu Niujorke. CV įgaliotas B. Galinis sveikino Amerikos Liet. kongresą Bostone, CV pirmininkas sveikino Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimą. Pasveikinti Amerikos Lietuvių tautinis kongresas Niujorke, Lietuvių skautų tautinė stovykla Pontiake, 45 Vyčių seimas Filadelfijoje. Pareikštos užuojautos šeimoms mūsų mirusių kolegų: P. Narutavičiaus, B. Sližio ir A. Olio.

Technikos žodis ir Metraštis. IV suvažiavimo protokole pabrėžtas reikalas palaikyti mūsų organą. CV laukia, kad TŽ leidėjai patieks V suvažiavimui savo sumanymus tuo reikalu. Jungtiniame posėdyje "prie ežero" buvo nartata atkreipti visų kolegų dėmesį į reikalą palaikyti Metraščio išleidimą. CV neturėjo kreditų šiems svarbiems leidiniams palaikyti.

Baigdama, CV pareiškia įsitikinimą, kad ir bet kokios problemos kiltų, jos visada galėtų būti išspręstos, tik kad būtų susitarimo vardan kovos už mūsų Tėvynės — Lietuvos laisvę.

Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos Centro Valdyba

1958. X. 1.

D E M E S I O !

Šiame T. Ž. numeryje (priede) yra atspausdinti naujieji PLIAS įstatai ir įstatų vykdymo taisyklės. Įstatai su taisyklėmis įdedami taip, kad kiekvienas galėtų juos išsiimti ir laikyti. Be to, yra Centro Valdybos atsišaukimas į visus PLIAS narius su paraginimu ko gausiau suvažiavime dalyvauti.

Suvažiavimas, kaip matome iš atsišaukimo ir prof. A. Jurskio laiško prof. Šimoliūnui, įvyksta š. m. lapkričio mėn. 28, 29 ir 30 d. d. Baltimorėje, Md. Baltimorės ALIAS skyrius, nors ir nedidelis, bet gerai įsikūręs ir energingas, be suvažiavimo, rengia ir ekskursiją į Washingtoną, D. C., bei pobūvį sveičiams.

Kviečiame visus ko gausiausiai dalyvauti.

PLIAS Centro Valdyba

MŪSA, MIRUSIEJI

A. a. Profesorius Antanas Gravrogkas

1958 m. balandžio 1 d. po trumpos ir sunkios ligos mirė Kauno Politechnikos Instituto metalų technologijos katedros vedėjas docentas Antanas Gravrogkas. Velionis gimė 1880 m. geguž. 18 d. Šeduvoje. Mokėsi Telšiuose, vėliau Šiauliuose, kur 1900 m. baigė gimnaziją. Šiauliuose priklausė slaptai lietuvių gimnazistų kuopelei, kuri sukurstė visus mokinius katalikus nedalyvauti pravoslavų pamaldose cerkvėje. 1900 m. stojo į Petrapilio universitetą, bet jau 1901 m. pavasarį iš jo buvo pašalintas už dalyvavimą studentų demonstracijoje prie Kazanės soboro. 1902 m. stojo į Petrapilio Technologijos Institutą. Už priklausymą socialdemokratų partijai. 1904 m. buvo pašalintas iš instituto, į kurį galėjo grįžti tik 1907 m. ir 1910 m. jame baigė mokslą su technologijos inžinieriaus diplomu. 1905 m. dalyvavo Didžiajame Vilniaus Seime. Kriaunų ir Obelių valsčiuose, Zarasų aps., vykdė V. Seimo nutarimus ir vadovavo vietos revoliucionieriams. Buvo pravaryta visa carinė administracija, o Gravrogkas dirbo Kriaunų mokykloje. Baigęs aukštąjį mokslą negalėjo įsikurti Vilniuje, tad apsigyveno Jekaterinoslave ir dirbo metalurgijos fabrikuose. 1915 m. suorganizavo lietuviams pabėgėliams šelpti komitetą ir jam pirmininkavo. 1916 m. persikėlė į Smolenską, į evakuotą iš Vilniaus Vilijos fabriką. 1920 m. grįžo į Lietuvą ir pradėjo dirbti Lietuvos geležinkelių dirbtuvėse, pradžioje Šiauliuose, vėliau iki 1940 m. Kaune. Be to, pastatė keletą malūnų. Nuo 1922 m. buvo pakviestas į Lietuvos universiteto technikos fakultetą privatdocentu, o nuo 1925 m. buvo docentu. 1935 m. doc. Gravrogkas buvo paskirtas medžio apdirbimo katedros vedėju, vėliau vadovavo maisto pramonės mechaninių įrengimų katedrai, o paskutiniaisiais metais — metalų technologijos katedrai. Be to, 1925 ir 1926 m. dėstė Žemės Ūkio Akademijoje Dotnuvoje. 1930 - 31 m. buvo Trimito redaktorius. 1932 ir 1933 m. Kauno miesto burmistras.

Jau nuo 1900 m. pradėjo bendradarbiauti spaudoje — Varpe, Skarde, Naujojoje Gaidynėje, Viltyje, Trimate, L. Aide. Yra para-

šęs apysaką „Mūsų broliai“ įdėtą 1907 m. Skarde ir Viltyje atspausdinęs „Į Ameriką“ A. Gravrogkas parašė apie 30 mokslinių darbų ir straipsnių. Minėtini: Lietuvos pramonė (1925) ir Medžio technologija (1926). Mokslinį darbą A. Gravrogkas tęsė iki paskutinių savo gyvenimo dienų.

Jis sukūrė pagerinto tipo vandens turbiną, kurios tyrimai sudarė velionies disertacijos temą mokslų daktaro laipsniui. Jo turbina buvo pripažinta komisijų, buvo paskirti pinigai ir Gravrogkas atliejo modelį, kuris gerai veikė. Paskui, padaręs reikalingus apskaičiavimus, parašė apie tą išradimą platų darbą ir pereitą žiemą su sūnum Vytautu nuvyko į Maskvą, kur jo darbas buvo įvertintas ir pažadėtas doktoratas. Tik reikėjo išbandyti turbiną prie didesnio slėgimo; tam reikėjo dar poros mėnesių darbo. Kadangi Gravrogkas turėdavo daug paskaitų, susidarydavo perdaug įtempto darbo, — naktimis sėdėdavo. Ir neišlaikė žmogus, susirgo ir mirė baigdamas 78 metus. Mirtis išplėšė iš lietuvių tarpo žymų mokslinį ir pedagoginį darbuotoją.

Liko jo žmona Stefa Gruzdytė - Gravrogkienė ir sūnus Vytautas, gydytojas.

A. Gravrogką reikia priskirti prie senesnės kartos lietuvių inteligentų, kurie mokslo metais šio šimtmečio pradžioje pasidavė kairiųjų srovių stipriai įtakai. Tų laikų Rusijos visuomenė ir studentai buvo sužavėti Darvino ir Markso teorijomis; dauguma rusų studentų buvo evoliucijos šalininkai ir marksistai. Socialdemokratams buvo tuomet revoliuciniai kovotojai su caro valdžia, todėl 1905 metais tos srovės žmonės daugiau pasižymėjo ir Lietuvoje; jų tarpe ir Antanas Gravrogkas. Nors ir vėlesniam gyvenime nepriklausomybės laikais jis buvo visuomeniškai aktyvus, bet jau ne kaip socialdemokratų veikėjas.

A. Gravrogką man teko pažinti vėlesniais jo gyvenimo metais jau pilnai subrendusį ir nusistovėjusį žmogų. Tai buvo ramaus būdo giliai, protaujantis asmuo, kai kuriais atžvilgiais net konservatyvus. Duosiu tam pavyzdį. Kai Gravrogkas buvo Kauno miesto

burmistras, tai spaudoje pvz. „Lietuvos Žiniuose“ kartais jis buvo vadinamas Pilkažiponis, nes manydavo, kad jo pavardė kilus iš vokiečių žodžių grau — pilkas ir Rock — švarkas.

Išsikalbėjus apie jo pavardės kilmę, Gravrogkas pasakė, kad ji kilus iš dviejų senų vokiečių ar anglų žodžių: grave — kietas, tvirtas ir rock — uola, akmuo, todėl išvertus lietuviškai tai reikštų tvirta uola ar kietas akmuo.

Kartą jis rodė savo tėvo atvaizdą, atlietą varyj ir paminėjo, kad seniau Gravrogkai buvo grafai. Jo senelis neturėjo lėšų ar nenorėjo mokėti už dokumentus ir atsisakė

nuo grafo titulo. Gravrogkas, kaip tikras demokratas, dėl to nesigailėjo. Bet savo pavardę, nežiūrint kitų pastangų ją sulietuvinti arba pakeisti jos rašybą, jis buvo pasiryžęs rašyti tik Gravrogkas (su v ir gk) ir nesutiko daryti jokių sulietuvinimų ar rašybos pakeitimų. Šis velionies Gravrogko būdo bruožas: jo kietas nusistatymas pabrėžtinai, palyginus su šio krašto lietuviais, kurie lengva širdimi keičia ir amerikonina savo pavardes.

Dr. V. Tercijonas

Redakcijos pastaba: Visuose prof. A. G. leidiniuose, bent ligi 1940, jo pavardė buvo spausdinta A. Graurogkas.

VIEŠA PADĖKA

Praėjo vieneri metai po mano mylimo a. a. vyro arch. A. Funko mirties. Tie metai buvo vieni sunkiausių mano gyvenime. Aš pati sunkiai sirgau ir buvau beveik atsisveikinusi su šiuo pasauliu. Draugai ir pažįstami rašydavo man, stengėsi palaikyti moraliskai. Esu jiems visiems labai dėkinga, ir

labiausiai ALIAS Bostono, Chicagos ir New Yorko skyriams. Mano sergančiam vyrui dar gyvam esant, Bostono skyrius kartą nuo karto atsiųsdavo piniginių dovanų. Profesijos kolegos neužmiršo savo ligos pakirsto draugo; tas faktas mus ypatingai stiprino moraliai.

Vyrui mirus, Bostono skyrius ėmėsi iniciatyvos pastatyti mirusiam kolegai antkapį. Tai idėjai vykdyti išrinko komisiją iš V. Adomavičiaus, E. Manio ir J. Mikalausko. P. V. Adomavičius padarė antkapio projektą, stengdamasis pritaikyti vietinėms sąlygoms. Antkapis išėjo labai gražus. Vienoje pusėje iškalta lietuviška koplytėlė, jos viršuje užrašas: „Su Dievu Amžinybėn“. Žemiau surašyta visa mūsų šeima: pirmiau a. a. tėvelis prof. S. Grinkevičius, miręs dar Lietuvoje, paskiau a. a. motina ir a. a. vyras, kurie gulė čia; kartu ir mano vardas, nes norėčiau, kad mano palaikai taip pat čia gulėtų. Po to yra parašas: „Lietuviai Architektai ir Inžinieriai Tremtyje“. Man atrodo, kad tas antkapis yra vienas gražiausių Pinnebergo kapinėse. Originali lietuviška koplytėlė pritrauks žmones sustoti ir pasigrožėti.

Gulėdama ligoninėje ir nežinodama, ar pasveiksiu, vis sakydavau, kad neturiu teisės mirti, turiu pasirūpinti antkapio pastatymu. Tas antkapis buvo man mažas saulės spindulys, vienintelis mano gyvenimo tikslas, dėl kurio turiu pasveikti. Esu tikra, kad dėl antkapio rūpesčio sugebėjau greičiau atsigauti. Šis antkapis yra viskas, kas man beliko brangiausio pasaulyje.

“Technikos žodžio” skyrius

LAININKYSTĖ ir ŽVEJYBA

LIETUVOS JŪRININKŲ SĄJUNGOS UŽSIENY ORGANAS

Redaguoja:
Dr. A. P. Mažeika

IŠ PREKYBINĖS LAIVININKYSTĖS

LEONARDAS DARGIS

Milwaukee, Wisc.

„Iš visų dalykų tobuliausias yra vanduo“, rašė graikų poetas Pindaras (518? — 438 p. Kr.). „Jūra pagimdė tėviškę. Ir vis dar tebe-laiko savo prieglobstyje“, sako mūsų Vydūnas.

„Žmones skirstome į tris rūšis: gyvuosius, mirusiuosius ir tuos, kurie plaukioja jūromis“, kalbėjo šeštame šimtmečiu p. Kr. filosofas ir inkaro išradėjas Anacharsis.

Mūsų reikalui pasvarstykime tik tuos žmones, kurie tampriau surišti su jūra. Juos galime suskirstyti į laivų statytojus - technikus, inžinierius, jūrininkus - laivų įgulas, ir pirklius - laivininkus, kurie pirmiesiems ir antriesiems duoda darbo laivininkystės bendrovėse bei laivų statyklose.

Šiandien, būdami svetur, tik retai esame ūkininkai, daugiau domimės miesto profesijomis. Kodėl nepagalvoti apie įdomesnes, apie jūrą? Kelias tolimas, bet argi nemielas?

Darbas prie jūros, ar šiaip vandens, yra įdomus, įvairus, romantiškas. Žinoma, jis reikalauja sugebėjimo ir daug ryžto ištesėti. Darvinas, studijuodamas gamtos reiškinius ir nuolat plaukiodamas laivu BEAGLE, kaip sakoma, tik sausumoje pagydavo nuo jūros ligos. Tačiau per

Giliai įvertindama šį gražų mano vyro draugų ir mano tėvo buvusių studentų simpatijos ir pagarbos pareiškimą a. a. Prof. S. Grinkevičiui ir Kolegai a. a. Arch. A. Funkui, reiškiu ALIAS sąjungai ir jos nariams, jautriai prisidėjusiems prie to antkapio pastatymo, mano ŠIRDINGĄ IR GILIĄ PADĖKĄ.

Jūs sukūrėte tolimoje žemėje užmiguosius, ir man, mažą Tėvynės kampilį, kuriame semsiuos stiprybės tolimesniam gyvenimui.

Valerija Funkienė

Dr. C. Goerdelerstr. 15
Pinneberg b/Hamburg
W. Germany

ištisus penkis metus darbo nemetė. Darvinas stebėjo ir jūrininkus. Jo nuomone, dauguma jų jūroje atsiduria aplinkybių verčiami ir tik per ilgus metus plaukiodami pasiekia šio to geresnio.

Iš vergijos išsivadavusiai Lietuvai visi tie bus labai reikalingi, kurie atsivės praktinio patyrimo ir žinių. Kai kurios veikimo sritys lietuviams dėl okupanto politikos mažai teprieinamos. Tarp tokių yra prekybinė laivininkystė.

Laivininkystė Lietuvoje ilgai buvo pamiršta; mes buvome verčiami, net draugiškų kaimynų, ja nesidomėti. Laivininkystė tautų gyvenime yra didelės svarbos dalykas, jokiū būdu neapleistinas. Lietuvai dar ilgai truks laivininkystėje dirbančių žmonių. Dėl to jūrininkai bus labai pageidaujami ir reikalingi žmonės.

Pirklio profesija surišta su laivininkyste ir susisiekimu, yra labai šakota, įvairi ir reikalauja gero teorinio ir praktinio pasiruošimo.

Prekybinė laivininkystė skirstoma į kelevinę ir prekių. Platesnio masto yra prekinė laivininkystė, kuri rodo nuostabią pažangą. Dar 1588 m. jūriniai laivai buvo nedideli. Tų metų „nenugalima“ Ispanijos armada, kuri susidėjo iš 132 laivų, 59.120 brt, galėtų būti sutalpinta į vieną šių dienų laivą BREMEN (57.000 brt) dydžio. Dar tik prieš 250 m. beveik išimtinai buvo plaukiojama būrlaiviais. Šiandien būrlaiviai tevartojami jūrininkų mokymo tikslams, pakrantinėje laivininkystėje ir žvejyboje. Prekės ir keleiviai šiandien vežiojami garlaiviais, daugiau motorlaiviais, varomais dizelinių motorų. Šie labai patogūs ilgoms kelionėms, nes nereikalauja dažno kuro papildymo. Be to, alyvinis kuras užima mažiau naudingos vietos laive. Jau netoli tas laikas kada prekiniai laivai bus varomi atominė energija.

LAININKYSTĖS BENDROVĖS

Laivininkystės bendrovių yra labai įvairių, žiūrint, ką jos veikia bei kam atstovauja. Senaisiais laikais tas pats žmogus laivą statė, buvo jo kapitonas, pats prekiavo, buvo laivų agentas, ėjo vandens policininko pareigas, buvo vergų prižiūrėtojas, karui kilus, buvo karys ir, kartais, nevengė pirato verslo. Tas pats žmogus eidavo į pavojingiausias keliones, jieškodamas naujų prekybinių kelių bei naujų šalių versdavosi ir moksliniu tyrinėjimu. Visos šios specialybės dabar viena nuo kitos atskirtos.

Prekybiniai keliai taikos metu pasidarė saugus. Prekybinė organizacija išaugo: dabar nereikia nei jieškoti prekių, nei saugoti laivų. Su kuo prekiaujame, susisiekiame telefonu, telegrafu, paštu, jų nepažindami, kartais niekad nesutikdami. Darbo pasiskirstymą bei specializaciją apima laivininkystės, transporto, ekspedicijos, tarpininkavimo ir sandėliavimo įmonės. Visos jos tarpiai rišasi tarp savęs ir kartais būna sujungtos vienoje bendrovėje.

Nepriklausomybės laikais Klaipėdoje, Kaune, Vilniuje ir kituose miestuose turėjome įvairių rūšių laivininkystės tarpininkų. LIETUVOS BALTIJOS LLOYDAS ir jos padalinys Klaipėdoje BALTIJOS TRANSPORTO BENDROVĖ, pavyzdžiui, veikė visomis kryptimis. Šios bendrovės vertėsi ne tik laivininkyste, bet turėjo nuosavą ekspediciją, atlikinėjo registraciją įsitaigose, sandėliavimą, laivų krovimą, vilkimą ir turėjo savas dirbtuves mažesniems laivų taisymams.

Didesnės prekybinės bei pramoninės bendrovės gali įsisteigti savo nuosavus laivininkystės bei transporto skyrius su nuosavomis pervežimo priemonėmis. Praktikoje tas, kuris verčiasi tik laivininkyste nukonkuruoja kitus.

Sustokime prie laivininkystės bendrovių, pradžioje prie laivinių tarpininkų (ship brokers). Laivininkystės bendrovės su nuosavais laivais gyvuoja nuo seniausių laikų. Laiviniai tarpininkai bei važtos žinovai — naujas atradimas. Jie teatsirado apie 1815 m. To meto tokio tarpininko aptarimas toks: „atstovauja savininką ir pirkli ir suka iš abiejų“. Šiuo metu, kaip visur prekyboje, yra rinka su paklausa ir pasiūla. Kas turi laivų, jieško krovinio, kas turi krovinio jieško laivų; kas veikia tarp vieno ir kito, yra laivinis tarpininkas. Vėlesnė specializacija šį tarpininką paskirstė į dvi dalis: laivų ir krovinio tarpininkus. Vieni atstovauja laivui savininkui, kiti — kroviniui. Pirmieji rūpinasi laivų įgulų globa, antrieji — prekių krovimo priežiūra. Aišku, laivo savininkas ir tarpininkas gali būti vienas asmuo arba bendrovė. Lygiai ir krovinio savininkas gali pats tiesiogiai jieškoti savoms prekėms pervežti laivų; anglosaksai skiria „ship broker“ nuo „ship agent“. Skirtumas daugiau vardinis, negu praktinis. Darbai vieno ir kito kryžiuojasi.

Štai laivinio tarpininko darbas (funkcijos): nuomoja laivus kroviniui, jieško laivų kroviniui, perka ir parduoda laivus, parūpina laivui reikalingų pirkinių (maisto, pririšimo priemonių, atskirų dalių, kuro), informuoja klientus apie laivų rinką ir numatomus prekių pervežimo pasikeitimus, atlieka laivų ir prekių muitinių formalumus, suranda laivams stovėjimo bei inkaravimo vietas, atlieka taisymų, dažymo, valymo susitarimus, išrašo dokumentus, pakrauna ir iškrauna laivus, renka važmą, atlieka laivo ir krovinio draudimus.

Už laivo nuomos sutarties sudarymą laivinis tarpininkas gauna komisiją, kuris svyruoja nuo 1,25 iki 5% nuo važmos sumos. Komisiją paprastai moka laivo savininkas. Kartais laivo

P. M.

JŪRINĖ KALBA

Žemiau pateikti jūriniai žodžiai yra iš Gerullio ir Chr. Stang studijų: „Das Fischertausch in Preussen“.

Parsileisti, būriuoti su vėju namų link.

Peitvis, pietų vėjas.

Pelėnė, kidelvaltės ugniakuras.

Perstikė, daugiandantis durklas ant medinio koto, naudojamas žvejojimui.

Pilvė, dumblo ar molio jūros (marių) dugnas.

Pilvinis, pietų - rytų vėjas.

Plienutės, pačiūžos.

Plūškis, (vok. Schilf) vandens augalas.

Preirā, medinis laivo krašto (borto) sutvirtinimas. Preiroj išgręžiamos skylės irko dilėms įleisti.

Plendrā, švelnus vėjas.

Priešvėjis, plaukimo kryptčiai priešingas vėjas.

Pūslė (vok. Sturmsegel), ypatingai stiprios medžiagos būrė naudojama audroj.

savininkas dar moka specialų komisiją (address commission) laivo nuomininkui, ne tarpininkui. Laiviniai tarpininkai paprastai turi savo patarnavimų tarifus. Jie apskaičiuojami nuošimčiais nuo važmos ar už sugaištą laiką.

Laivinio tarpininko pareigos pagal įstatymus ir papročius yra šios: jis turi būti lojalus savo klientui ir gerai atstovauti jojo interesams; turi vadovautis kliento instrukcijomis; turi tvarkingai atsiskaityti: privalo informuoti savo klientą visais tais atvejais, kai reikaliai vyksta skirtinga tvarka: negali išėiti iš sutarties ribų.

Kapitalistiniuose kraštuose turime pirkėjų valdomą rinką. Tai reiškia, kad ten pirkėjas yra visiškai padėties viešpats. Jis, kai perka prekes, ar paveda darbus, yra ta stipresnioji pusė, kuri stato reikalavimus ir pateikia sąlygas. Visai priešingai yra diktatūriniuose kraštuose.

Laivinis tarpininkas, paskiras asmuo ar laivininkystės bendrovė susiduria su aštria konkurencija. Išlikti toje konkurencinėje kovoje tarpininkas tegali savo sugebėjimais ir pasiruošimu. Jis turi būti geras savo srities žinovas, turi pažinti laivų rinką, kur, kada ir kokius laivus nuomoti; mokėti kalkuliaciją, apskaičiuojant važmą ir kitas išlaidas; mokėti kalbas, reklaminę bei informacinę susirašinėjimą; prekių bei siuntų pokavimą; krovimo būdus ir įvairių kraštų su tuo surištas taisykles; pažinti tuos uostus, kuriais naudojamas, mokėti paruošti dokumentus; mokėti surišti jūros prekių siuntimą su tolimesniu pervežimu; mokėti surasti laivams krovinio; mokėti surinkti gavėjui skirtas siuntas; į vieną didesnę siuntą, važmai sutaupyti, žinoti tų kraštų, su kuriais susisiekiama laivininkystės taisykles.

Laivų rinkos pažinėjimas ir asmeniniai ryšiai daug sveria laivinio tarpininko veikloje.

(Tąsa seka)

TECHNIKOS NAUJIENOS

Tiltas per Bosforą. Pagal garsaus Amerikos inž. B. D. Steinmano projektą pradėta kabančio tilto statyba ties Istanbulu (Konstantinopoliu). Tiltlo ilgis 1200 m, didžioji anga 675 m platumo, 50 m virš vandens. Bokštai 132 m virš vandens, 51 m po vandeniu. Be paprastų vertikalių ryšių pritaikyti įstriži, spinduliais, prieš vėją ir žemės drebėjimus. Važiuojamoji dalis 8 m platumo 4 trafiko linijoms ir 2 trotuarams. Tiltas bus baigtas 1961 metais. Kaip žinome, Mackinac tiltas (T. Ž. No. 4) pastatytas taip pat Steinmano, kurio tėvai atvyko iš Lietuvos.

Didieji hidrotechnikos darbai Indijoje. Baigta statyba Hirakud užtvankos Mahanadi upėje, 4800 m ilgio pylimo, įskaičius betoninę dalį 1150 m. Aukštis ligi 61 m. Padarytas rezervuaras 746 km² ploto, 640 km perimetro, 5,82 km³ vandens tūrio, kuris aprūpins irigacija 184000 ha ir teks 123 tūkst. kW energijos. Indijos vakaruose pastatyta Bhakra-Nangal užtvanka, kuri aprūpins irigaciją 1 milijono ha plote. Kasamas magistralinis kanalas, 180 km ilgio, ir 500 km skirstomųjų kanalų Rajastan dykumoje. Vandens debitas 510 m³/sek., kaip Nemuno ties Vilkijs. Trys kanalo šakos eina į Indiją, viena į Pakistaną.

Hidroelektrinė stotis be jėgainės rūmų. Inž. A. B. Schulz 1953 m. pasiūlė talpinti turbinas užtvankos tauruose: nereikalingas tunelis ir turbinos statorius. Tas tipas, vad. Pfeilerkraftwerk, dabar rimtai studijuojamas Vokietijoje. Jo autorius — inž. Aleksandras B. Šulcas, kuris yra kilęs iš Tauragės ir ilgai tarnavo mūsų Vandens kelių tarnyboje. Jis buvo paruošęs

pirmą rimtą Nemuno užtvankos projektą ties Petrašiūnais ir planavo Nemuno reguliavimą. Su repatriantais išvykęs į Vokietiją, jis 1954 m. apgynė inž. dr. disertaciją Charlottenburgo Technikos mokykloje, tema "Die stromungstechnische Gestaltung der Wehre und Flusskraftwerke", išleista 1954 m. Berlyne.

Drąsus sumanymas. Inž. Vladimiras Jankauskas pasiūlė JAV vyriausybei nukreipti Mississipi žemupio vandenį į Vakarų dykumas ir į Colorado upę, kur vanduo labai reikalingas. Jis numatė dvi užtvankas M. upėje ir dirbtinį ežerą Red upės slėny, iš kur vanduo būtų keliamas vamzdžiais ir tuneliais. Idėja labai vertinga, ir po 100 metų ji bus įvykdyta. Tik autorius užtvankos neišlaiko kritikos. M. upės nuolydis labai mažas, užtvanka būtų nepaprastai brangi ir visai nenaudinga, nes be kritimo nėra energijos, o dideliam debitui praleisti reikia daug angų ir skydų; ir dar sąnašų gausybė, kuri jau numarino daug užtvankų. Vandenį taupyti reikia intakuose, kaip dabar daroma Missouri slėnyje. Daug vandens duoda Ohio upė, bet ji labai toli nuo Vakarų dykumų. Kol Jankauskas gavo mandagią padėką, ir tiek. Iš dalies kalta netinkama memorandumo terminologija...

1958 metais sukako 100 metų nuo šių žymių įvykių: 1958 metais nutiestas pirmas telegrafo kabelis per Atlantą, prancūzai apdengė šarvu pirmą karą laivą, anglai pastatė pirmą geležinį laivą Livingstone ekspedicijai Zambezi upėje, Afrikoje, amerikiečiai jau anksčiau pastatė tokį laivą su garo varikliu Colorado upės ekspedicijai: laivo dalys buvo nugabentos laivais ligi Panamos, geležinkeliu per sąsmauką, vėl laivais ligi Colorado žiočių, iš kur ltn. Ives 1858 metais nuplaukė ligi Didžiojo Kanjono. Prancūzas Th. de Gamond iškėlė sumanymą prakasti tunelį po Lamanšu. 1858 metais gimė Paryžiuje Rudolf Diesel, vokiečių mechanikas, vidujinio degimo motoro išradėjas.

S. K.

IŠ MŪSŲ VEIKLOS

• ALIAS Chicagos sk. garbės narys inž. A. Rudis š. m. lapkričio 4 d. rinkimuose yra trečiojo distrikto nepriklausomas kandidatas į JAV Kongresą. Distrikas apima didelę dalį pietinės Chicagos. Čia gyvena daug lietuvių. Rinkimų kampanijoje padeda ir keletas sk. narių.

• Iš Sao Paulo, iš Brazilijos, atvyko į Clevelandą stat. inž. Mikalojus Ivanauskas, kuris buvo surengęs puikią architektūros parodą P. Amerikoje.

• Į Kanadą persikėlė iš Australijos inž. Kazimie-

ras Vanagas, kuris dirbo hidrologijos ir jėgainių statybos srityje.

• Stat. inž. K. Dubauskas gyvenęs Medelline, Kolumbijoje su šeima persikėlė į JAV. ir apsigyveno Chicagoje.

Naujai atvykusiems kolegoms linkime įsikurti mūsų kontinente ir įsijungti į mūsų organizacijas.

KUDOKAS + ARBAS ARCHITECTS

17012 DORCHESTER DRIVE CLEVELAND 19, OHIO KENMORE 1-8295
4755 DOVER ROAD BIRMINGHAM, MICHIGAN MIDWEST 6-4484

Mūsų kolegos prof. S. Kudokas ir E. Arbas įsteigė architektūros biurą. Abudu yra pasižymėję bažnyčių, mokyklų ir kitų pastatų statyboje. Rekomendacija linki naujam biurui puikaus pasisekimo.

Stasys Kudokas baigė Kauno Meno mokyklą 1924 m. ir Milano K. Architektūros akademiją su architektūros daktaro diplomu 1930 m. Jis buvo V. D. universiteto Architektūros profesorium. Žymiausi projektai Lietuvoje: Kauno A. Technikos

mokykla, Šančių gimnazija, Pažerių, Pilviškių, Radviliškio bažnyčios, Karininkų ramovė Kaune, Marijonų rūmai Panevėžy, Amerikoje — Clevelando, Toronto ir Chicagos bažnyčios.

Edmundas Arbas baigė Kauno A. Technikos mokyklą 1936 m., studijavo Vienoje ir Stuttgarte, baigė Lawrence Technologijos institutą Detroite. Projektavo eilę bažnyčių, ligoninių, mokyklų ir bibliotekų.

S. K.

NAUJI LEIDINIAI

K. Kraujalis, Ein neues Ueberfallsegmentwehr. VDI-Zeitschrift, 99 (1957), No. 19, pp. 832-834.

Dr. inž. K. Kraujalis aprašo segmentinį skydą, kurio skersinis pūvis panašus į lėktuvo sparno profilį, angl. airfoil. Skydas nuleidžiamas žemyna siekiamis praleisti. Slenkstis padengtas guma vandeniui sulaikyti. Toks skydas pritaikytas Švedijos siaurėje 1955 metais.

K. Kraujalis, Ein einfaches Nomogramm fuer die Raungleichung des Seerueckhaltes. Wasserwirtschaft und Technik, 8 (1958), No. 3, pp. 127-129.

Straipsnyje parodomas nomogramos sudarymas, kuri palengvina ežero reguliuojamo nuotakio skaičiavimą pagal įtekančio ir ištekančio vandens debitą. Šiaip tas darbas atliekamas pakartotiniais bandymais ir reikalauja daug laiko.

J. Rimšaitė, Ueber die Eigenschaften der Glimmer in den Sanden und Sandsteinen, Beitrage zur Mineralogie und Petrographie, 6 (1957), pp. 1-51. Wuerzburg.

Disertacija daktaro laipsniui Goettingeno universitete. Iširtas ir aprašytas žėrutis, pasitaikęs smėlyje ir smiltainiuose; pavyzdžiai paimti iš įvairių Vokietijos vietų ir Goettingeno un-to rinkinių.

Jadvyga Rimšaitė studijavo Vokietijoje, emigravo į Kanadą ir dirba aliuminio pramonėje. Arvidoje, Quebec. TŽ sveikina naują mineralogijos ir geologijos daktarę.

V. Zemaitis, *Šešupė ir jos upynas*. Čikaga, 1958, 24 p. ir žemėlapis. Autorius išspausdino 50 egz. iš "Naujienu" atkarpų apie Šešupę ir jos intakus, jų vardus ir apie Vižainio valsčiaus lietuviškumą bei dabartinių okupantų kolonializmą Mažojoje Lietuvoje. Retas emigracijoje leidinys apie Lietuvą.

A. Simutis, *Pasaulio lietuvių žinynas*. Lithuanian World Directory. Brooklyn, 1958, Lietuvių Prekybos rūmai New Yorke, 464 psl.

Tai yra nauja, žymiai patobulinta žinyno laida: pirmoji išėjo 1953 metais. Per penkerius metus dinamiskas mūsų gyvenimas pakeitė daug dalykų, ypač adresų. Ir dabar, vos knygai išėjus, kai kurie adresai jau yra pasenę.

Pirmoji knygos dalis — eilė straipsnių apie Lietuvą, daugiausia jos istoriją — anglų kalba. Antros skyrius — svarbesnių lietuvių organizacijų laisvame pasaulyje sąrašas, su anglų k. santraukomis: čia duota žinių ir apie ALIAS ir PLIAS. Toliau seka dailininkų, profesorių ir mokslininkų, rašytojų ir žurnalistų, muzikų, kunigų, gydytojų, inžinierių ir architektų, juristų ir advokatų adresai. Mūsų profesijos sąrašė duota 189 JAV ir 16 Kanados inžinierių ir architektų: sąrašas atrodo nepilnas. Po įvairių informacijų eina žinios apie atskiras lietuvių kolonijas, jų organizacijas ir žymesnius žmones, kartais su iliustracijomis.

Leidinyje įdomus ir naudingas. Mums atrodytų, kad pagrindinė dalis, apie Lietuvą ir organizacijas turėtų būti viena knyga, kai kintamieji žmonių adresai, lyg telefonų knyga, galėtų būti leidžiami kasmet atskira brošiūra. Tie žmonės, kurių adresai duoti žinyne, bus pastebėję, kad jie gauna daug

korespondencijos su visokiais siūlymais ir aukų prašymais. Tas rodo, kad adresais naudojasi įvairios įstaigos ir specialūs adresų biurai.

S. K.

LINKSMAS KAMPĖLIS

"Draugas" š. m. spalio 4 d. Nr. 233 pranešė, kad Austrijoje sprogo traukinio garvežys, užmušdamas inžinierių ir sunkiai sužeisdamas ugniagesį. Nepaaiškinta, kodėl garvežio mašinistas leido inžinieriui būti prie katilo ir jį sprogdinti. Dar neaiškiau, ką veikė ugniagesis arba gaisrininkas, kaip juos anksčiau Lietuvoje pravardžiuodavo. Jeigu jis pavadavo kūrį ir gesino ugnį užuot ją kurstyti, tai nėra nuostabu, kad katilas sprogo.

Dr. A. Margeris, senos kartos Amerikos lietuvis, neseniai išleido lietuvių angliško žargono žodyną. Tai labai reikalingas leidinys, ypač laikraščių redaktoriams, kad geriau verstų žargoną į lietuvių kalbą, bet taip pat ir skaitytojams, kurie to žargono dar neišmoko. Pasitaiko žinučių, ir ypač skelbimų, kurių negalima suprasti, pvz. matchless gaso plyta, springsų lovos, redwood kabinetai, ir t.t.

S. K.

KAUNO POLITECHNIKOS INSTITUTO DARBAI VI Tomas, Kaunas 1957

Šiame leidinyje talpinama visa eilė mokslo darbų. Štatybos skyrius įdėjo šiuos straipsnius:

1. A. Cyras — Daugiaaukščio rėmo sprendimas taikant baigtinių skirtumų būdą. Tikslas: suprastinti rėmų skaičiavimų formules.

2. S. Lukošius — Optimalūs žvyro mišiniai fiziniams — geografinėms Lietuvos TRSR sąlygoms. Duodami daviniai apie Lietuvos žvyro tyrinėjimus ir jų pritaikymą kelių dangai. Nustatytas maksimalus dulkių — molio dalelių procentas — apie 12 — 15%.

3. J. Macevičius, V. Mačėnas — Įprastinio debito skaičiavimo metodikos klausimu. Nustato, kad empirinės formulės neduoda patikimų rezultatų. Magistralių kanalų ir priimtųjų profilius siūlo tikrinti pagal vegetacijos periodo medianinį debitą, o ne pagal vidutinį, arba įprastinį debitą.

4. J. Šimkus — Moreninių priemonių fizinių ir mechaninių savybių nevienodumas ir jų tarpusavio koreliacija. Koreliacija yra ryšis tarp įvairių tiriamos medžiagos savybių. Taip pav. rasta, kad koreliaciniai ryšiai tarp kompresinių savybių ir fizinės būklės išreikšti silpnai ir rodo tik bendrą vaizdą. Kiek stipresni ryšiai tarp šlities atsparumo rodiklių ir sudėties bei fizinės būklės. Juos galima matematiškai išreikšti ir naudoti praktikoje, kur nereikalingas didelis tikslumas.

5. A. Tamaševičius — Autokelių žemės sankasos dulkingų ir priemolio gruntų deformacijos moduliai Lietuvos TSR sąlygomis.

6. A. Stankus — Optinio metodo taikymas sijoms ant tampraus pagrindo skaičiuoti. Sudėtingiems klausimams išspręsti naudojami modeliai iš optiniai aktyvios medžiagos ir jie apkraunami ant gumos — bakelito pagrindo. Tyrimo metu atliktos nuotraukos leidžia spręsti apie momentų ir lenkimo jėgų davinis.

7. L. Vidugiris — Horizontalių kreivių bekonstruojant autokelius projektavimo klausimu.

8. S. Sideras — Apie prisotinto vandens smėlio dinamini nepastovumo filtracinę teoriją. Rašytas rusų kalba.

9. V. Vainauskas — Erdvinės fototrianguliacijos, atliktos optiniai-mechaninių instrumentų pagalba, prozorinio tikslumo skaičiavimo klausimu. Rašytas rusų

kalba. Klausimas keliamas apie fototrianguliacijos tikslumą nuosekliai mechanizuojant visus gamybos procesus.

Iš mechanikos srities:

1. V. Drozda — Kai kurių spalvotų metalų šaltas plastinis suvirinimas. Tyrinėjamas metalinių dalių sujungimas mechaniniu būdu — įspaudomis. Štampai su dygliais duoda geresnį sujungtų dalių atsparumą. Prie aukštesnių temp. — 350 — 550°C gāunamas lietimosi paviršiaus visiškasis suvirinimas. Išvada daroma tokia: šaltas plastinis metalo suvirinimo būdas spaudimu gali būti įvestas ir pritaikytas liaudies ūkiui.

2. A. Novodvorskis — Mikrostruktūrinės analizės pritaikymas anglinio plieno parengiamojo terminio apdirbimo trūkumams išaiškinti.

3. T. Sadauskas — Dilimo dydžio nustatymas.

4. A. Bredelis, D. Linkevičius, A. Pociūnas, J. Vidmantas. — Agregato MPDK — 3 darbo analizė. Šiame darbe tiriama nauja durpių gaminimo mašina, gaminta Maskvoje. Straipsnyje daug kalbėta apie durpių paruošimą mašinai, bet ne apie jos tinkamumą durpėms gaminti. Išaiškino tiek, kad šiai mašinai reikia labai drėgnų durpių — bent 80% drėgmės. Sausesnės reiktų drėkinti.

5. A. Gravrogkas. — Aksialinės propelerinės turbos režimų tyrimas ryšium su čiluptuvo konstrukcijos pakeitimu.

Iš architektūros srities.

1. J. Peras — Sekcinių gyvenamųjų namų projektavimo klausimu. Kalbama sovietuose pamėgta namų statybos industrializavimo tema, kad statybos praktika turėtų orientuotis tik į tipinius sprendimus. Tai klausimas, kuriuo daug kalbama, bet nieko nedaroma dėl statybinių medžiagų trūkumo.

2. B. Janavičius — Trumpa Kauno miesto išplanavimo ir architektūros vystymosi iki tarybų valdžios įsteigimo Lietuvoje apžvalga. Rusų kalba. Duoti daviniai, kad Kaunas išaugo 822% prie caro imperijos, o buržuazijos valdymo metu dar daugiau išaugo (nenurodo procentų) ir pasižymėjo netvarkingu užstatymu. Įdėtas net Darbo Rūmų paveikslas. Aišku, kad autoriui tėra proga kalbėti apie miesto istoriją, nes komunistinės imperijos valdymo metu beveik nėra statybos ir todėl nėra klausimo apie statybos planingumą. Tai rodo ir leidinys apie Kauno miestą, kur minima kelių darbininkų kolonijos blokų statyba ir turbinų fabrikas.

3. H. Zvolinskas — Ikitarybinio laikotarpio Vilniaus miesto planavimo ir užstatymo apybraiža. Rusų kalba. Keliama irgi nepaprastai teigiamas rusų imperijos laikotarpis (gražiausias to laikmečio reiškinys — pastatytas paminklas Muravjovui -Korikui, kurio statula paniurusiu žvilgsniu gązdino Vilniaus lankytojus). Vis dėlto pripažįstama, kad Vilniaus architektūrinis palikimas sudaro žymią lietuvių liaudies kultūrinio palikimo dalį.

Iš chemijos srities:

1. J. Janickis, K. Sasnauskas — Kvarco paviršiuje vykstančios hidroterminės reakcijos fizinių — cheminių savumų tyrimas. Darbas skiriamas silikatinių plytų ir sieninės statybos medžiagų tyrimui.

2. B. Vektaris, J. Janickis, J. Mituzas — Kreidos mergelis kaip priedas prie portlandcemento. Išvada: Skirsnemunės kreidos mergelis yra vertingas priedas prie portlandcemento. Pridėjus jo iki 30%, nepastebėta mechaninio atsparumo sumažėjimo, o pridėjus tik 10 — 20% cemento, atsparumas žymiai padidėja. Kietėjimas greitesnis, bet mažesnis atsparumas šalčiui.

3. A. Purėnas, J. Mituzas, M. Martynaitis — Degtų dolomitų panaudojimas anhidrito suaktyvinimui. Dolomitai randami kartu su gipso sluoksniais Kirdonyse. Anhidritinis cementas gautas išdegus Kirdonių špatinį gipsą temp. 600, 700, 800, 900 ir 950°C. Geriausių rezultatų davė 700° degtas gipsas. Dolomitų deginimui

naudota aukštesnė temp. Gautas cementas, kuris turi didelį mechaninį atsparumą (atsparumas gniuždymui per 150 — 200 kg/cm²).

4. A. Purėnas, J. Vitkus — N — (a ir B antrachinonil) — B — amino propioninių rūgščių ir jų darinių sintezė.

5. A. Purėnas, J. Degutis. Aromatinių chloretilaminų cils citostatinės medžiagos.

Iš elektrotechnikos srities:

1. P. A. Baskutis — Vienfazinio ekranuoto asinchroninio motoro sukamasis momentas. Rusų kalba — matomai skirtas eksportui.

2. V. Ilgūnas, E. Jaronis. Ultragarinio interferometro dviem skirtingais atspindžio paviršiais teorijos klausimu.

3. J. Kaunas — Skystyje besisukančių cilindrinų kūnų trinties pasipriešinimai. Šiuo darbu patikslino seniau atliktus tyrimus su žymiai besiskiriančiais rezultatais.

4. L. Rašauskienė — Dielektrinių nuostolių matavimas kompensaciniu metodu su ferodinaminiu nuliniu srovės rodikliu.

5. P. Tamutis, J. Trimonis. Elektroninio skaitiklio ir numeratoriaus panaudojimas rentgenostruktūrinei analizei.

Įdėtas dar darbas nieko bendro neturįs su technika, būtent, J. Leonavičiaus — Valstiečių padėtis Lietuvoje Suvalkijos ir Dzūkijos valstiečių streiko išvakarėse. Matyti, leninizmo katedra irgi norėjo parodyti savo mokslingumą.

Pabaigai įdėtas darbas: A. Martišius. Standžių kvadratinų plokščių ant tampraus pagrindo skaičiavimo klausimu. Priėjo išvados, kad naudojant prizminės formos pamatus vietoje vienodo storio plokštės, pamato tūris sumažėja 30%, o maksimalūs lenkimo momentai padidėja tik 10%. Pataria į vidurinę pamato dalį (0,6 plokštės pločio) dėti 80% armatūros.

K. Balsas

ATITAIŠYMAI 1958 m. T. Ž. Nr. 4

Ps. 7, kair. skiltyje, 9 eil. iš apačios vietoje skaičiaus 28 turi būti 48.

Ps. 8, kair. sk., 4 eil. iš virš. formulė, ištaisius ženklus, turi būti

$$R = \frac{AE}{L} \left[-S \pm \sqrt{S^2 - WH \frac{(W + Qn^2) 2L}{(W + Q) AE}} \right]$$

Ps. 8 k. sk., 16 eil. iš ap. atspausdinta $F_s = 6$, turi būti $F_s = 6$.

Ps. 8, k. sk. 5 eil. iš ap., turi būti: $C = 0.2 Q:W$.

Ps. 8 deš. sk., 19 eil. iš ap. atspausdinta: Įstatę tas reikšmes ir formules... turi būti: Įstatę tas reikšmes į formules.

Ps. 10, deš. sk. 4 ir 3 eil. iš ap. turi būti: Žinant R ir t surandamas $g = R - t$.

Ps. 13, kair. sk., 17 eil. iš v. formulę pažymėti: ... (13).

Ps. 13, deš. sk., 4 eil. iš v. turi būti: $F = 2760 \times 8.22 =$

Ps. 13, deš. sk., 8 eil. iš v. turi būti: $F = 22650$.

Ps. 18, deš. sk., 15 eil. iš v. atspausdinta trakamo, turi būti traktavo.

Ps. 22 ir 23, parašuose po nuotraukomis, kur atspausdinta inž. Mikalauskas, turi būti: inž. M. Ivanauskas.

TECHNIKOS ŽODIS

The Engineering Word

c/o K. Paukštys
2610 W. 47-th Street
Chicago 32, Ill., U. S. A.

Postmaster:
Form 3547 requested
Return Postage Guaranteed

BULK RATE

SUAŽIAVIMO BELAUKIANT

PLIAS Centro Valdybos
Pirmininkui
Prof. J. Šimoliūnui
1561 Holmes Avenue
Racine, Wis.

1958 IX 7

Didžiai Gerbiamas Pirmininke;

Tamstos tiek svarbų ir malonų laišką dėl PLIAS ir ALIAS suvažiavimo jau seniai gavau, tačiau tik dabar pirmąsias konkrečias žinias te suteikiu.

Mažas pereito suvažiavimo neapdairumas (nenumatymas kur būsime suvažiavimas turės įvykti) sudarė sunkumų dėl jo sušaukimo, nes nei vienas ALIAS skyrius, išskiriant Balmorės jaunių, nesutiko būti šeimininku. Pagarba baltimoriečiams, — jie apsiėmė pakelti suvažiavimo našta, tačiau nebus pajėgūs sudaryti Centro valdybos. Ją, tikriausiai, teks pavesti sudaryti ar išrinkti suvažiavime iš New Yorko skyriaus.

Taigi, jau sutarėme, kad V-sis, jubiliejinis, suvažiavimas PLIAS įgaliotinių ir ALLAS atstovų įvyks 1958 m. lapkričio mėn. 28,29 ir 30 d. d. Baltimorėje. 28 d. — atstovai renkasi; vakare susipažinimo alutis, eventualiai, aktualesnių problemų aptarimas. 29 d. — suvažiavimo iškilmingas atidarymas ir darbo posėdžiai; vakare pobūvis. 30 d. — (sekmadienį) pamaldos ir baigiamasis posėdis. Po pietų dalyviai jau pradės skirstytis po namus.

Visa tai skubu Tamstai pranešti, kad jau galėtumėte patvarkyti svarstytinus klausimus ir nominuoti suvažiavimo atstovus bei įgaliotinius. Prašom neužtrukti su prisiuntimu suvažiavimo šeimininkui kol. Vyt. Volertui, PLIAS svarstytinų klausimų santrauką galutinei darbotvarkei sudaryti.

Kaip matote, šį kartą suvažiavimas turės tik vieną efektingo darbo dieną, taigi svarstytiną medžiagą bei klausimus prašom, pagal galimumą, suglausti — sutrumpinti. Pasiūlymus, pastabas dėl pereito suvažiavimo protokolo, skyrių pranešimus ir rezoliucijas siūlyčiau paruošti raštu iš anksto.

Mano manymu, suvažiavimo laikas gana patogus: kolegoms iš toliau lengvai gali sudaryti sau keturių dienų savaitgalį ir, atvažiuavę anksčiau, penktadienį (XI-28 d.) įsijungti į organizuojamą ekskursiją Washingtonan.

Sjunciu Tamstai, Mielas Profesoriau, daug geriausių linkėjimų ir nuoširdžiai sveikinu

Jūsų A. Jurskis,

ALIAS C. V-bos pirmininkas

ALIAS CHICAGOS SKYRIAUS ŽINIOS

• Visuotinis susirinkimas. Centro Valdyba pranešė, kad V jubiliejinis ALIAS atstovų ir PLIAS įgaliotinių suvažiavimas įvyks Baltimorėje š. m. lapkričio 28 — 30 d. Chicagos skyriaus atstovai bus renkami sekmadienį, lapkričio 9 d., 3 val. p. p. Jaunimo Centro patalpose, 5620 So. Claremont Ave. Tame susirinkime numatomos diskusijos tema: Lietuvos inžinieriaus vaidmuo laisvame pasaulyje.

• Tradicinis inžinierių ir architektų balius. Balius rengiamas šeštadienį, 1959 m. sausio 17 d. Sheraton viešbučio didžiojoje balių salėje. Ankstyvesni baliai turėjo didžiausio pasisekimo. Valdybą rūpinasi, kad ir šis būtų vienas geriausių

Palaikykime Inžinierių ir Architektų Metraštį!

Metraščio redaktorius K. Krulikas pradėjo šio svarbaus istorinio leidinio rinkimą. Jam baigti trūksta lėšų. Technikos Žodžio redakcija didžiai vertindama šį leidinį skatina visus kolegas ir ALIAS Skyrius tapti Metraščio rėmėjais ir mecenatais.

TECHNIKOS ŽODŽIO PRANEŠIMAI

1958 m. Garbės pren.

1. V. Anonis	\$5.—
2. J. Damijonaitis	\$5.—
3. A. Didžiulis	\$5.—
4. A. Jurskis	\$5.—
5. P. Mikaliūnas	\$5.—
6. A. Rupšlaukis	\$5.—
7. V. Urbonas	\$5.—

1957 m. Garbės Pren

1. J. Damijonaitis	\$5.—

1959 m. Rėmėjai:

1. V. Dargis	\$4.—
2. J. Matyckas	\$4.—

1958 m. Rėmėjai:

1. V. Dargis	\$4.—
2. V. Giriūnas	\$4.—
3. B. Kolosovas	\$4.—